

INSTITUTUL EUROPEAN DIN ROMÂNIA

**COSTURI SI BENEFICII
ALE ADERARII LA UNIUNEA EUROPEANA
PENTRU TARILE CANDIDATE DIN EUROPA
CENTRALA SI DE EST**

**Coordonator:
Nicolae IDU**

**Autor:
Iulia ZAMFIRESCU**

Bucuresti, decembrie 2001

CUPRINS

INTRODUCERE	4
POLONIA	
Efecte generale	9
Piata Interna si Uniunea vamala	
Beneficii	10
Costuri	11
Politica de dezvoltare regionala	
Beneficii	12
Costuri	13
Politica Agricola Comuna	
Beneficii	14
Costuri	15
Uniunea Economica si Monetara	
Beneficii	16
Costuri	17
UNGARIA	
Libera circulatie a bunurilor. Uniunea Vamala	
Beneficii	18
Costuri	19
Politica de dezvoltare regionala	
Beneficii	20
Costuri	23
Politica Agricola Comuna	24
SLOVENIA	
Efecte generale	27
Libera circulatie a bunurilor. Uniunea vamala	
Beneficii	28
Costuri	29
Analiza sectoriala	29
Agricultura	30
Uniunea Economica si Monetara	
O analiza cantitativa a costurilor si beneficiilor	32
Costuri: analiza calitativa	33

REPUBLICA CEHA	
Efecte generale	35
Politica Agricola Comuna	36
Politica regionala	39
BULGARIA	40
ROMÂNIA	44
Agricultura	45
Industria: analiza sectoriala	46
Efecte sociale	48
CONCLUZII	51
BIBLIOGRAFIE	68

INTRODUCERE

Prabusirea cortinei de fier care a separat, timp de peste 40 de ani, tarile foste comuniste din Europa Centrala si de Est de tarile Europei Occidentale, a reprezentat un eveniment istoric cu consecinte majore pentru viitorul continentului european. Esecul doctrinei comuniste pe toate planurile - economic, politic, social, cultural, - a readus în tarile Europei Centrale si de Est optiunea pentru valorile statului de drept si ale economiei libere de piata. Ideea reunificarii Europei a început tot mai mult sa prinda contur, mai întâi pe plan ideologic, al discursului politic, iar apoi si în planul realitatii:

- În anii 92-93, cele 10 tari foste comuniste au semnat Acordurile de Asociere la Uniunea Europeana;
- în iunie 1993, Consiliul European de la Copenhaga a hotarât ca „tarile asociate din Europa Centrala si de Est care doresc vor deveni membre ale Uniunii Europene”, cu conditia ca acestea „sa satisfaca conditiile economice si politice cerute”;
- în anii 94-95 tarile asociate si-au depus în mod oficial candidatura pentru aderarea la Uniunea Europeana;
- în decembrie 1997, Consiliul European de la Luxembourg a hotarât sa deschida negocierile de aderare cu cinci din cele zece tari candidate (Republica Ceha, Estonia, Ungaria, Polonia si Slovenia);
- în decembrie 1999, Consiliul European de la Helsinki a hotarât deschiderea negocierilor de aderare si cu celelalte cinci state candidate din Europa Centrala si de Est (Bulgaria, Letonia, Lituania, Slovacia si România).

Extinderea Uniunii Europene spre est este în primul rând o optiune politica menita sa restabileasca si sa mentina pacea si prosperitatea pe întreg continentul european. Sub aspect economic însa, extinderea ridica multe semne de întrebare. Spre deosebire de extinderile anterioare, de data aceasta este vorba despre integrarea unor tari care reprezinta 34% din suprafata celor 15 state membre si 29% din populatia acestora, dar numai aproximativ 5% din PIB-ul Uniunii Europene.

Decalajele mari existente în plan economic au determinat, mai ales în tarile membre, preocupari tot mai evidente pentru evaluarea efectelor extinderii: daca din punct de vedere politic, al stabilitatii în Europa, beneficiile extinderii erau unanim

acceptate, pe plan economic însa au existat si mai exista numeroase temeri ca vor aparea costuri pentru Statele Membre, determinate în special de aplicarea Politicii Agricole Comune si a Politicii Regionale în noile state membre, dar mai ales ca aceste costuri ar putea fi mai mari decât beneficiile economice ale extinderii. Temeri la fel de mari exista si în ce priveste libera circulatie a fortei de munca, presiunile economice si sociale generate de migratia lucratorilor din cele zece tari candidate fiind evaluate ca putând avea efecte extrem de negative. Aceste puncte de vedere sunt reflectate pe larg în numeroasele lucrari din literatura de specialitate din statele membre, dintre care mentionam: Richard Baldwin (1994): „Towards an integrated Europe”, Comisia Europeana (1997): „Agenda 2000”, House of Lords (1997): „The financial consequences of enlargement”, Kym Anderson si Rod Tyers (1995): „Implications of EU expansion for European Agriculture”, Fritz Breuss (1998): „Economic Evaluation of EU Enlargement on EU Incumbents”, Marc Maresceau, ed. (1997): „Enlarging the EU. Relations between the EU and Central and Eastern Europe”, si exemplele ar putea continua.

Fata de aceasta dimensiune ampla pe care a capatat-o evaluarea costurilor extinderii în literatura de specialitate vestica, beneficiile, desi nu au fost neglijate, au fost mentionate mai mult descriptiv, fara însa ca evaluarii lor cantitative sa i se acorde aceeasi importanta.

În tarile candidate, preocuparile pentru evaluarea costurilor si beneficiilor aderarii nu au fost însa la fel de sustinute. Pe de o parte, tarile candidate si-au pus mai degraba problema beneficiilor decât pe cea a costurilor integrarii. Aderarea la Uniunea Europeana, obiectiv politic de prima importanta, a fost într-o anumita masura perceputa ca o solutie la problemele lor economice, considerându-se, mai mult sau mai putin intuitiv, ca beneficiile aderarii vor fi net superioare costurilor. Pe de alta parte, activitatile de cercetare s-au restrâns mult în aceste tari dupa 1989, majoritatea resurselor financiare bugetare fiind directionate spre masuri de sustinere a reformelor economice. În sfârșit, administratia din tarile candidate, caracterizata prin preponderenta vechilor structurilor comuniste si mentinerea unei abordari preponderent politice, nu a avut capacitatea sau dorinta de a utiliza un asemenea instrument al analizei costuri-beneficii ale aderarii la Uniunea Europeana.

La acestea, se adauga numeroase dificultati metodologice în evaluarea cantitativa a costurilor si beneficiilor aderarii în tarile candidate, determinate în special de:

- Complexitatea efectelor integrarii în Uniunea Europeana si implicatiile vaste la nivelul economic, social si politic, ceea ce face dificil de identificat toate aceste

efecte. Vor fi afectate în egala masura structurile administrative, care trebuie construite/ajustate astfel încât sa-si întareasca capacitatea administrativa de implementare a acquisului; întreprinderile, care pe de o parte vor câstiga prin accesul la Piata Interna, iar pe de alta parte vor suporta costurile implementarii acquisului Pietei Interne; populatia, care va suporta atât costuri, prin pierderea unor locuri de munca, cresterea preturilor produselor agricole, dar va avea si avantaje, prin dreptul de stabilire în oricare stat membru.

- Paralelismul si simultaneitatea procesului de pregatire pentru aderare cu cel al tranzitiei la economia de piata. Este dificil de separat efectele determinate de cele doua procese, întrucât, cea mai mare parte a transformarilor cerute de aderarea la Uniunea Europeana, ar fi avut loc oricum în cadrul tranzitiei de la economia centralizata la o economie de piata.
- Existenta unui grad ridicat de incertitudine cu privire la evolutia unor politici comune, în special Politica Agricola si Politica Regionala.

Lucrarea de fata îsi propune sa prezinte, într-o maniera sintetica, eforturile întreprinse în câteva tari candidate pentru identificarea si evaluarea costurilor si beneficiilor aderarii pentru câteva domenii majore ale integrarii economice. Consideram ca necesitatea unui astfel de demers este data de rolul fundamental pe care analiza costuri-beneficii îl are sau ar trebui sa îl aiba pentru tarile candidate în fundamentarea deciziilor în vederea aderarii. Cunoascându-se din timp sectoarele care vor fi cel mai afectate de aderarea la Uniunea Europeana, se vor putea astfel identifica si masurile pentru atenuarea la maximum a efectelor negative ce vor fi resimtite de aceste sectoare. În mod similar, daca s-ar identifica din timp sectoarele cu avantaj comparativ si pentru care integrarea va oferi posibilitati sporite de specializare si dezvoltare, s-ar putea elabora înca de pe acum politici economice care sa încurajeze aceste sectoare. De asemenea, cunoasterea costurilor pe care le implica aderarea reprezinta un instrument foarte util pentru echipa de negociatori, care vor fi astfel în masura sa-si formuleze pozitii si argumente în favoarea intereselor nationale. Solicitarile de perioade de tranzitie si derogari temporare trebuie justificate, pentru a avea sanse de a fi acceptate, cu argumente bine fundamentate, bazate pe calcule macroeconomice din care sa reiasa costurile potentiale ale aplicarii anumitor segmente ale acquisului.

Ca principala sursa bibliografica am folosit lucrarea „*Masurarea costurilor si beneficiilor aderarii pentru câteva tari candidate*”, realizata prin proiectul Phare/ACE P96-6033-R. Scopul acestui proiect a fost de a realiza o analiza comparativa a metodologiilor folosite pentru evaluarea numerica a costurilor si beneficiilor aderarii pentru patru tari candidate din „primul val”: Polonia, Ungaria, Cehia si Slovenia. În fiecare din cele patru tari, au fost identificate un numar de

maxim cinci studii care analizeaza costurile si beneficiile aderarii în patru domenii economice considerate a avea un impact potential foarte mare asupra viitoarelor noi state membre, si anume: Libera circulatie a bunurilor si uniunea vamala, Agricultura, Politica Regionala si Uniunea Economica si Monetara. Lucrarile identificate au fost apoi sintetizate si analizate în cadrul rapoartelor de tara, elaborate de câte un coordonator de tara. Desi principalul scop al proiectului Phare/ACE a fost de a analiza studiile costuri-beneficii ale aderarii din punctul de vedere al metodologiilor de calcul folosite, în lucrarea de fata vom ne vom axa pe prezentarea costurilor si beneficiilor identificate, iar aspectele metodologice le vom prezenta foarte sintetic si numai în subsidiar.

Alaturi de lucrarile identificate în cadrul proiectului Phare/ACE, am mai folosit lucrarea lui Daniel Daianu: „*Câstigatori si perdanti în procesul de integrare europeana. O privire asupra României*”, si studiul „*Costurile si beneficiile integrarii Bulgariei în Uniunea Europeana*”, al prof. dr. Ivan Angelov, membru al Institutului de Economie din cadrul Academiei Bulgare de Stiinte.

Dintre limitele lucrarii de fata, dorim sa semnalăm în primul rând faptul ca abordarea nu este exhaustiva, nici ca numar de tari analizate (6 din 10 tari candidate din Europa Centrala si de Sud-Est), si nici din punctul de vedere al analizei costuri-beneficii. Folosind ca principala sursa bibliografica studiile identificate prin proiectul Phare/ACE, ne vom referi numai la costurile si beneficiile economice determinate de Libera Circulatie a Bunurilor, Politica Agricola Comuna, Politica Regionala, si Uniunea Economica si Monetara. Lucrarea nu se refera astfel la costurile si beneficiile care vor fi generate prin implementarea politicii de mediu si politicii sociale ale Uniunii Europene, politici care, în literatura de specialitate, sunt considerate a determina unele dintre cele mai mari costuri. O alta limita este aceea ca, proiectul Phare/ACE fiind realizat în perioada 1997-1999, studiile la care ne referim sunt de data nu foarte recenta, astfel încât, de cele mai multe ori, evaluarile cantitative pe care le vom prezenta sunt deja infirmate de evolutiile actuale. Lasând la o parte acest aspect, ceea ce conteaza în mod deosebit, este semnul pozitiv sau negativ al unui rezultat numeric, care semnaleaza daca implementarea unei anumite politici va determina pe ansamblu un cost sau un beneficiu, si cât de important va fi acesta relativ la ceilalti indicatori economici. De asemenea, este deosebit de important faptul ca asemenea preocupari au existat si în tarile candidate, si ca, pornind de la metodologiile deja elaborate, se pot dezvolta metodologii mai performante, cu ajutorul carora sa se obtina evaluari numerice cu un grad mai mare de acuratete. În sfârșit, dorim sa semnalăm o relativa lipsa de uniformitate a abordarilor folosite pentru cele patru tari analizate

în cadrul proiectului Phare/ACE pe de o parte și România și Bulgaria pe de alta parte.

Este necesar să facem precizarea că, în lucrarea de față, termenii costuri-beneficii sunt folosiți într-o accepțiune mai largă, aceea a avantajelor/dezavantajelor aderării, indiferent dacă sunt sau nu cuantificabile. Precizarea este necesară deoarece în mod uzual prin costuri-beneficii se înțeleg implicațiile financiare ale aderării. Considerăm că abordarea propusă de noi oferă o imagine mult mai cuprinzătoare asupra efectelor posibile ale aderării, ilustrând totodată mai bine complexitatea acestui proces.

Microstudiul este structurat pe șapte secțiuni. Primele șase secțiuni prezintă într-o manieră sintetică studiile care realizează o analiză a costurilor-beneficiilor aderării în șase țări candidate: Polonia, Ungaria, Cehia, Slovenia, Bulgaria și România. Secțiunea a șaptea prezintă concluziile.

Efecte generale

În Polonia, preocupările pentru evaluarea cantitativă a efectelor integrării în Uniunea Europeană datează încă din anul 1993, când Czyzewski și Orłowski (1993) au calculat, folosind un model econometric non-linear, ca **pierderile pe care le-ar suporta Polonia dacă nu ar implementa Acordul de Asociere la Uniunea Europeană s-ar ridica la 40 de miliarde de dolari**, prin îngreunarea accesului la Piața Internă, diminuarea fluxurilor de investiții străine directe, și micșorarea ajutorului financiar nerambursabil din partea UE.

Efectele macroeconomice ale aderării Poloniei la Uniunea Europeană sunt calculate și de Welfe și Florczak (1997), în cazul a două scenarii: unul pesimist, al aderării după anul 2010, și altul optimist, al aderării în anul 2001. Calculele s-au bazat pe un model econometric, în care au fost incluse date privind producția, investițiile, consumul, piețele comerciale internaționale, ș.a. Principala concluzie la care s-a ajuns a fost ca **aderarea mai rapidă stimulează creșterea economică, ritmul de creștere fiind de 6.1% pe an în cazul scenariului optimist (aderare în 2001) față de 4,7% pe an în cazul scenariului pesimist (aderare după 2010)**.

O abordare mai generală a costurilor și beneficiilor aderării pentru Polonia se regăsește într-un document al Biroului Comitetului pentru Integrare Europeană din cadrul guvernului polonez (1997).

Dintre beneficii, au fost identificate:

- **beneficii de natură politică:** participarea Poloniei la procesul decizional la nivel european și posibilitatea de a influența viitorul Europei, stabilitatea sistemului democratic, siguranța cetățenilor, consolidarea poziției Poloniei în raport cu terții
- **beneficii de natură economică:** accesul liber al produselor, serviciilor și capitalurilor poloneze pe Piața Unică, accesul la fondurile structurale, creșterea fluxurilor de investiții străine directe

- **beneficii de natura sociala:** siguranta sporita la locul de munca, îmbunatatirea starii de sanatate a populatiei, cresterea nivelului de trai, libertatea cetatenilor polonezi de a se stabili oriunde în Europa.

Dintre **costuri**, au fost identificate:

- **costuri bugetare**, formate din costurile crearii si functionarii aparatului administrativ, costuri cu armonizarea legislativa, formarea personalului
- **costuri economice si sociale**, corespunzatoare ajustarilor structurale necesare în vederea aderarii

Întrucât se considera ca aceste costuri ar fi aparut oricum ca urmare a procesului de transformare a Poloniei într-o economie de piata, efectul final al aderarii a fost evaluat drept pozitiv, **pe termen lung, beneficiile fiind superioare costurilor.**

Piata Interna si uniunea vamala

Beneficii

Orlowski (1998) calculeaza, conform teoriei liberului schimb¹, ca liberalizarea schimburilor comerciale dintre Polonia si Uniunea Europeana va contribui la **accelerarea cresterii economice a Poloniei cu 0,3 % pe an timp de 5 ani**, si cu 0,15% pe an timp de cinci ani pentru Uniunea Europeana. Accelerarea cresterii economice a Uniunii Europene, efect al extinderii, va determina, conform calculelor autorului, o crestere a importurilor UE cu 0,7% pe an, care va stimula **cresterea exporturilor Poloniei în UE cu 2 miliarde de dolari**, în special pentru confectii, mobila, masini, alimente.

¹ Conform acestei teorii, participarea unei tari la o zona de liber schimb determina trei categorii de efecte:

- efecte statice de creare de comert, prin redirectionarea comertului dinspre producatorii autohtoni, care erau competitivi la adapostul protectiei vamale, înspre producatorii externi, care devin mai competitivi dupa eliminarea taxelor vamale
- Efecte statice de deturnare de comert, prin reorientarea importurilor dinspre parteneri traditionali din afara zonei de liber schimb înspre producatori din cadrul zonei de liber schimb, care devin mai competitivi prin eliminarea taxelor vamale
- Efecte de crestere economica. Pe ansamblul economiei, resursele eliberate din sectoarele neperformante, sectoare care se mentineau pe piata la adapostul protectiei vamale, se vor îndrepta înspre sectoarele competitive. Concentrarea productiei în ramurile cele mai performante va conduce la rândul ei la economii de scara, la atragerea investitiilor straine în aceste ramuri, si la accelerarea cresterii economice de ansamblu

Costuri

Adoptarea de catre Polonia a **tarifului vamal** al Uniunii Europene ar putea avea **efecte nefavorabile de crestere a deficitului comercial**, din cauza ca Polonia si celelalte tari candidate la Uniunea Europeana practica în general taxe vamale mai ridicate în medie decât cele practicate de Uniunea Europeana. Prin participarea la uniunea vamala, tarile candidate vor trebui sa-si alinieze tarifele la cele ale Uniunii Europene în sensul micșorării acestora. Micșorarea taxelor vamale va determina o penetrare sporita a pietelor lor cu produse din tarile terte. Pentru Polonia, Orłowski (1998) estimeaza ca **importurile din tarile terte (nemembre ale Uniunii Europene) vor crește cu 0.55 miliarde USD, cresterea cea mai mare fiind pentru produsele industriei usoare.**

•*Taxele vamale medii în tarile candidate si UE post Uruguay*

Bulgaria	-
Czech Rep	3.8
Estonia	0.0
Hungary	6.9
Latvia	10.6
Lithuania	8.0
Poland	9.9
Romania	33.9
Slovakia	3.8
Slovenia	10.7
CEEC-10	6.0
EU-15	3.6

•*sursa: Breuss, F, Economic Evaluation of EU Enlargement on Incumbents, WIIW Mimeo, 1998*

Participarea la uniunea vamala impune si **preluarea de catre Polonia si celelalte tari candidate** a schemei de preferinte tarifare a Uniunii Europene, cunoscuta sub denumirea de Sistemul Generalizat de Preferinte - SGP. Desi tarile candidate practica si ele propriile scheme de preferinte tarifare, acestea difera mult ca amploare, structura si nivel al preferintelor de schema SGP. Mai ales pentru tarile Asia-Caraibe-Pacific (ACP), semnatare ale Conventiei de la Lome, preferintele merg pâna la abolirea unilaterală a taxelor vamale pentru cele mai multe din produsele provenind din aceste tari. Preluarea SGP de catre Polonia si celelalte tari candidate va determina în consecinta **cresterea deficitului comercial**. Orłowski (1998) calculeaza ca, pentru Polonia, **deficitul comercial va crește cu 85 milioane de dolari**. Kawecka-Wyrzykowska (1998b) realizeaza o analiza mai detaliata. Folosind datele numerice din 1996 ale structurii si volumului importurilor Poloniei,

pe parteneri comerciali si produse, ea ajunge la concluzia ca, daca Polonia ar adopta SGP,

- Pentru produsele agricole, cresterea importurilor din tarile beneficiare de preferinte va fi nesemnificativa, de ordinul a 7,6 milioane dolari, reprezentând numai 0,1% din importurile de produse agricole ale Poloniei. Produsele agricole care beneficiaza de preferinte în tarile SGP sunt produse tropicale, nefiind astfel concurente produselor autohtone poloneze.
- Pentru produsele industriale, cresterea importurilor va fi însa accentuata, de ordinul a **3253,7 milioane dolari**, reprezentând 9,8% din totalul importurilor de produse industriale ale Poloniei.

Un alt cost al adoptarii SGP de catre Polonia va fi **scaderea veniturilor bugetare** aferente încasarilor din taxe vamale la importul din tarile beneficiare SGP, pe care Kawecka-Wyrzykowska (1998b) îl estimeaza la **247,1 milioane dolari**.

În privinta **preluarii acquisului Pietei Interne**, cele mai mari costuri vor fi suportate de întreprinderi, care vor trebui sa-si ajusteze standardele la standardele UE pentru a putea fata face presiunilor competitive de pe Piata Interna. **Efectele pierderii competitivitatii prin adoptarea unor standarde mai înalte sunt estimate de Orłowski (1998) la o scadere a exporturilor Poloniei catre Uniunea Europeana cu 1 miliard de dolari, iar catre tarile terte cu 0,3 miliarde dolari, în special pentru produsele agricole si echipamentele de transport.** Scaderea competitivitatii si pierderea unor pietele va fi însotita si de o **crestere a importurilor**, calculata de Orłowski (1998) la **0,6 miliarde dolari din Uniunea Europeana si la 0,6 miliarde dolari din tarile terte.** Însumate, pierderile de competitivitate ca urmare a adoptarii standardelor Pietei Interne se vor ridica la **1,6 miliarde de dolari în relatia cu UE si la 0.9 miliarde de dolari în relatia cu tarile terte.**

Politica de dezvoltare regionala

Beneficii

Principalul beneficiu al aderarii Poloniei la Uniunea Europeana din perspectiva Politicii Regionale a Uniunii Europene este dat de **accesul la Fondurile Structurale si la Fondul de Coeziune.**

Kwiecinski (1995) estimeaza, pornind de la premisa ca Politica de Dezvoltare Regionala nu va suferi modificari dupa anul 2000, când Polonia, împreuna cu celelalte tari CEFTA, ar putea deveni membre ale Uniunii Europene², ca Polonia va beneficia de **fonduri structurale estimate la 1-1,5% din PIB** în primii ani ai aderarii, sau **1,5-2 miliarde de ECU pe an**. Cifra a fost obtinuta luând în calcul nivelul mediu estimat al PIB-ului Uniunii Europene largite cu cele cinci tari CEFTA, capacitatea de absorbtie a Poloniei, posibilitatile bugetului polonez de a co-finanta aceste transferuri, si nivelul transferurilor catre Spania în primii ani dupa aderarea acesteia.

La beneficiile de ordin financiar ale includerii Poloniei în Politica Regionala a Uniunii Europene se adauga si **transferul de know-how** în ce priveste elaborarea politicilor de dezvoltare regionala, identificarea proiectelor viabile si administrarea banilor publici, dupa cum arata Szlachta (1997).

Pe termen lung, transferurile financiare, împreuna cu transferul de know how si cu o administrare judicioasa a acestor fonduri, vor conduce la **dezvoltarea echilibrata a economiei si la micșorarea decalajelor dintre regiuni**.

Costuri

Costul cel mai semnificativ al participarii Poloniei la Politica Regionala a Uniunii Europene va fi dat de **necesitatea de co-finantare** a proiectelor de dezvoltare regionala cu circa jumătate din valoarea acestora, sume care vor trebui alocate de la buget. În plus fata de aceste sume, vor mai fi costuri determinate de **constructia institutionala**, inclusiv **costuri cu pregătirea personalului** (Kwiecinski 1995).

Un cost indirect ar putea fi determinat de o **capacitate de absorbtie scazuta** a fondurilor acordate de Uniunea Europeana. Orłowski (1996), observa ca infuziile masive de capital catre Grecia, Spania si Portugalia în primii ani dupa aderare, au condus la o **apreciere a monedelor lor nationale** si la **cresterea deficitului comercial si a balantei de cont curent**. Acest efect negativ poate fi amplificat si prin modul în care sunt cheltuiti banii de la Uniunea Europeana. În Grecia, de exemplu, banii au fost folositi pentru cresterea consumului, cu efecte în lant asupra creșterii datoriei externe si aprecierii drahmei grecesti. Deteriorarea balantei comerciale pe termen scurt poate avea însa efecte pozitive pe termen lung daca deficitul comercial finanteaza bunuri de investitii si nu bunuri de consum.

² Aceasta ipoteza de lucru este depasita. Ceea ce prezinta însa importanta pentru lucrarea de fata sunt preocuparile timpurii ale Poloniei de a evalua efectele transferurilor financiare din cadrul Fondurilor Structurale, ca si rezultatele acestor evaluari.

Politica Agricola Comuna

Beneficii

Principalul beneficiu al participării Poloniei la Politica Agricolă Comună ar putea fi **sprijinul financiar** acordat de Uniunea Europeană sub forma **platilor compensatorii și subvențiilor la export**, pe care Piskorz și Plewa (1996) le evaluează, folosind Modelul European de Simulare (ESIM), **la 1,5 miliarde Euro anual plăti compensatorii și cca. 500-800 milioane Euro anual subvenții la export**. Orłowski (1996) estimează, folosind un model de echilibru general, că aceste transferuri vor reprezenta **1-2% din PIB-ul Poloniei**.

Un alt beneficiu va fi **creșterea producției agricole**, determinată de creșterea prețurilor produselor agricole după aderare (a se vedea secțiunea „Costuri”), care va constitui un puternic stimulente pentru producătorii agricoli. Piskorz și Plewa (1996) consideră că, în Polonia, cea mai însemnată creștere va fi la producția de carne, și în special carne de vită³.

Creșterea producției ar putea fi însoțită și de o **creștere a exporturilor**, atât a materiilor prime și produselor cu grad redus de prelucrare (carnea de vită), cât și a produselor prelucrate, în special care au supraviețuit pe piața la începutul anilor 90 fără a beneficia de susținere artificială (Rowinski 1998). Exemplul pozitiv al acestor ramuri, care au reușit să devină competitive prin rețehnologizări și atragerea de investiții străine, dovedește în același timp și necesitatea continuării procesului de restructurare și privatizare în agricultura în Polonia.

Un alt beneficiu al adoptării Politicii Agricole Comune de către Polonia va fi **dezvoltarea zonelor rurale**, atât datorită faptului că dezvoltarea rurală este unul dintre obiectivele principale ale PAC, cât și deoarece creșterea veniturilor și standardului de viață ale fermierilor vor impulsiona dezvoltarea activităților rurale conexe: servicii, construcții etc.

³ În Uniunea Europeană, există temerea că acordarea de plăți compensatorii fermierilor din țările candidate pentru susținerea creșterii prețurilor agricole ar putea determina o supraproducție, care va concura produsele statelor membre. Piskorz și Plewa (1996) consideră că acest fenomen nu va avea loc, datorită atomizării producției care caracterizează agricultura poloneză. Nici în Spania, Portugalia și Grecia, producția agricolă nu a crescut spectaculos după adoptarea PAC

Costuri

Piskorz si Plewa (1996) estimeaza, folosind modelul ESIM (Modelul European de Simulare), ca **preturile produselor agricole în Polonia vor suferi cresteri majore în scenariul integrării fata de scenariul non-integrării**, în special la zahar, lapte, carne de vita, secara, afectând nivelul de trai al consumatorilor, care vor trebui sa plateasca cu cca. **2 miliarde de Euro mai mult pentru hrana daca Polonia va beneficia de plati compensatorii si subventii la export, si cu cca. 5 miliarde de Euro mai mult daca nu vor avea loc transferuri de la bugetul UE**, iar cresterea preturilor ar fi suportata în totalitate de consumatori. De aceea, Piskorz si Plewa (1996) recomanda ca ajustarea preturilor produselor agricole sa înceapa numai dupa aderarea la Uniunea Europeana, si cu sustinerea financiara a Uniunii Europene, în caz contrar fiind necesare eforturi financiare bugetare semnificative.

Orlowski (1996) împartasese opinia opusa în legatura cu acordarea platilor compensatorii si a subventiilor la export de catre Uniunea Europeana, identificând doua **costuri** ale acestor transferuri financiare.

Primul ar putea fi **întârzierea restructurării agriculturii poloneze**, deoarece subventiile agricole vor distorsiona alocarea resurselor din agricultura în detrimentul masurilor active de restructurare agricola. Folosind un model de echilibru general intitulat POLAGR, Orlowski (1996) echivaleaza acest cost cu **încetinirea cresterii economice a Poloniei cu 0.1-0.15% din PIB pe an timp de 15-20 de ani**. El nu recomanda de aceea adoptarea unei politici de subventionare a agriculturii poloneze ca masura pregatitoare în perioada de pre-aderare, pentru a nu încuraja conservarea structurilor de productie existente si ocuparea excesiva în agricultura, si propune ca solutie dezvoltarea unor activitati conexe în zonele agricole, care sa absoarba forta de munca eliberata din activitatile agricole neproductive.

Al doilea efect negativ al sustinerii artificiale a preturilor prin transferuri financiare de la bugetul PAC, ar putea fi **aprecierea monedei poloneze**, cu toate efectele negative care decurg de aici: **scaderea competitivitatii produselor poloneze la export si cresterea deficitului comercial**.

Daca preturile mai mari stimuleaza cresterea productiei agricole, în schimb **cotele de productie** practicate de Uniunea Europeana pentru reglementarea pietei sunt un factor de frânare a dezvoltării productiei si pot deveni un **cost** pentru Polonia si celelalte tari candidate. În cazul Poloniei, va fi afectata cel mai mult productia de

zahar, lapte, carne si cereale (Piskorz si Plewa 1996, Rowinski 1998) producatorii agricoli polonezi nefiind obisnuiti, mai putin în ce priveste productia de zahar, cu un asemenea sistem.

Uniunea Economica si Monetara

Aderarea la Uniunea Economica si Monetara nu reprezinta un criteriu al aderarii la Uniunea Europeana: vor adera numai acele tari care vor dori si care vor îndeplini criteriile de convergenta de la Maastricht: stabilitatea ratei de schimb, a dobânzilor, a inflatiei, a datoriei externe si a deficitului bugetar. Chiar si în conditiile în care aderarea la UEM nu reprezinta, deci, nici o conditionalitate a aderarii ca membru cu drepturi depline si, probabil, nici o prioritate a tarilor candidate, consecintele acestei optiuni trebuie analizate cu foarte mare discernamânt, mai ales tinând cont de stabilitatea macroeconomica înca fragila a multora din tarile candidate.

Beneficii

Lutkovski (1997a) a identificat ca principale beneficii al aderarii Poloniei la Uniunea Economica si Monetara: **eliminarea incertudinii ce deriva din fluctuatiile ratei de schimb, suprimarea fenomenului inflationist, adoptarea de masuri active de crestere a competitivitatii** pentru corectarea deficitului balantei comerciale si de plati ca alternativa la devalorizare, efectul final al tuturor acestor evolutii pozitive fiind **stabilizarea macroeconomica pe termen lung**.

În ce priveste **firmele poloneze**, un beneficiu important al aderarii la UEM va fi dat de **reducerea costurilor de tranzactionare** prin disparitia elementului de cost aferent conversiei dintr-o moneda în alta.

Un alt beneficiu economic al aderarii la Uniunea Economica si Monetara este cel al **attractivitatii sporite pentru capitalul extern**, care va fi încurajat de stabilitatea macroeconomica si a cursului de schimb.

Sub aspect **politic**, beneficiul participarii Poloniei la UEM este acela ca Polonia își va putea **exprima punctul de vedere** cu privire la politica economica în UE, altfel riscând sa devina un membru „de periferie”, care va trebui sa urmeze liniile generale de dezvoltare economica ale UE fara însa a putea sa le influenteze.

Costuri

În ce privește **costurile**, Lutkowski (1997a) atrage atenția asupra pericolului unei **depresiuni economice** care se poate perpetua pe termen lung. Fixarea irevocabilă a ratei de schimb nu va mai permite corectarea deficitului balanței comerciale și de plăți prin devalorizarea zlotului, ceea ce va impune adoptarea, ca alternativă, de politici deflationiste, care, dacă vor fi excesive, ar putea conduce la restrângerea consumului, reducerea producției și creșterea șomajului. El consideră că, mai ales pentru Polonia, care înregistrează un deficit comercial cu Uniunea Europeană⁴ și o inflație ridicată⁵, aderarea la exigențele Uniunii Economice și Monetare nu este recomandabilă din primii ani ai aderării la Uniunea Europeană.

⁴ 10,5 miliarde euro în anul 2000 (Comisia Europeană-<http://europa.eu.int/comm/trade/pdf/poland.pdf>)

⁵ 8,5% la sfârșitul anului 2000 (sursa: OECD)

UNGARIA

Libera circulație a bunurilor. Uniunea Vamala

Beneficii

Havasi et al (1994) realizeaza estimarea **avantajelor preferentiale** (câștiguri aditionale obtinute din export) de care se vor bucura exporturile unguresti în urma reducerii taxelor vamale de catre Uniunea Europeana, conform Acordului de Asociere. Orizontul de timp pentru care se fac estimarile este cel cuprins între 1992-2001. Calculul se face separat pe produse industriale si agricole, iar în cadrul acestora, pe grupe de produse care beneficiaza de acelasi tip de tratament preferential (de exemplu, produse care nu beneficiaza de nici un fel de tratament preferential, produse care beneficiaza de cote si plafoane la export, produse care beneficiaza de o reducere cu 50% a taxelor vamale, etc.). Sunt avute în vedere trei scenarii ale volumului exporturilor Ungariei în Uniunea Europeana în 2001 fata de 1992: mentinerea acestora la nivelul din 1992, cresterea cu 50% în 2001 fata de 1992, respectiv cresterea cu 100%.

Rezultatele arata o crestere a preferintelor tarifare la exportul produselor unguresti în UE de 3,1 ori în 2001 fata de 1992 daca exportul ramâne la nivelul anului 1992, de 3,2 ori daca exportul creste cu 50% în 2001 fata de 1992, si de 3,5 ori daca exportul total se dubleaza în 2001 fata de 1992. Pentru produsele industriale, preferintele ar creste de 3,7 ori în primul caz, de 3,9 ori în al doilea si de 4,1 ori în al treilea, iar pentru cele agricole, de 1,2 ori în primul caz, de 1,4 ori în al doilea caz si de 1,5 ori în al treilea. În marime absoluta, aceste creșteri ar aduce beneficii nete exprimate valoric astfel:

	Crestere preferinte total exporturi		Crestere preferinte produse industriale		Crestere preferinte produse agricole	
	Relativa (ori)	Absoluta (miliarde USD)	Relativa (ori)	Absoluta (miliarde USD)	Relativa (ori)	Absoluta (milioane USD)
Scenariul 1: nivel constant al exporturilor	3,1	1,16	3,7	1,05	1,2	110
Scenariul 2: cresterea exporturilor cu 50% în 2001 fata de 1992	3,2	1,24	3,9	1,12	1,4	120
Scenariul 3: cresterea exporturilor cu 100% în 2001 fata de 1992	3,5	1,31	4,1	1,18	1,5	130

O analiza retrospectiva a schimburilor comerciale dintre Ungaria si Uniunea Europeana arata ca, înca de la sfârșitul anului 1998, exporturile Ungariei în Uniunea Europeana au crescut de 2,5 ori fata de anul 1992 (Mortensen si Richter 2000), ceea ce înseamna ca rezultatele obtinute în scenariul C, al dublarii exporturilor Ungariei în Uniunea Europeana în 2001 fata de 1992, sunt cele mai relevante.

În acest scenariu, Ungaria realizeaza un câștig aditional de cel puțin 1,31 miliarde dolari în 2001 fata de 1992 ca urmare a reducerii taxelor vamale de catre Uniunea Europeana, din care beneficiile cele mai mari vor reveni ramurilor industriale.

Pentru analiza relevantei acestui indicator, Havasi et al (1994) a construit si indicatorul preferinte/exporturi, cu alte cuvinte, în ce masura cresterea exporturilor contribuie la cresterea beneficiilor aditionale obtinute de exportatori datorita reducerii taxelor vamale de catre Uniunea Europeana. Rezultatele sunt prezentate în tabelul de mai jos:

1992		2001					
		Scenariul A		Scenariul B		Scenariul C	
7,3%		22,7%		16,1%		12,8%	
Prod. ind.	Prod. agricole	Prod. ind.	Prod. agricole	Prod. ind.	Prod. agricole	Prod. ind.	Prod. agricole
6,8%	9,5%	25,1%	11,8%	17,8%	8,7%	14,1%	7,2%

Conform acestor calcule, în scenariul cel mai realist al dublarii exporturilor în 2001 fata de 1992, preferintele reprezinta numai 12,8% din totalul exporturilor, cifra comparabila cu procentul de 7,3% al anului 1992, când procesul de liberalizare a comerțului era abia la început. Cu alte cuvinte, cresterea preferintelor pentru exportatorii unguri este mult inferioara creșterii exporturilor ungurești în Uniunea Europeana.

Costuri

Havasi, B. (1994) semnaleaza ca unul din **costurile** aderarii Ungariei la Uniunea Vamala va fi **scaderea veniturilor la bugetul Ungariei**, care va rezulta pe de o parte din eliminarea taxelor vamale la importurile din Uniunea Europeana, iar pe de alta din adoptarea tarifului vamal al Uniunii Europene si a Sistemului Generalizat de Preferinte. În plus, conform cu regulile actuale ale alcatuirii

bugetului comunitar, încasarile din taxe vamale la import vor fi directionate catre bugetul UE.

Politica de dezvoltare regionala

Beneficii

Horvath si Illes (1997) au realizat un calcul detaliat, în valoare relativa si absoluta, al fondurilor pentru dezvoltarea regionala de care va beneficia Ungaria în calitate de membru al Uniunii Europene, daca va adera în 1999, alaturi de Polonia, Cehia, Slovacia si Slovenia. Ipotezele de lucru au fost urmatoarele:

1. Întreg teritoriul Ungariei se va încadra în Obiectivul 1.
2. Toate zonele eligibile pentru asistenta financiara la momentul redactarii studiului (1997) vor fi eligibile si în 1999.
3. Regulile generale pentru calculul distributiei fondurilor structurale pe regiuni si contributiilor statelor membre pentru perioada 2000-2006 vor ramâne aceleasi ca si pentru perioada bugetara 1994-1999.

În marime relativa, **Ungariei i-ar reveni 7,8% din fondurile alocate pentru Obiectivul 1, reprezentând 5% din totalul Fondurilor Structurale.** Cifra a fost obtinuta pe baza ponderii populatiei Ungariei în populatia UE dupa extinderea cu cei 5 noi membri, corectata cu media ponderata a trei factori: nivelul de dezvoltare a Ungariei, nivelul de dezvoltare relativ la UE al regiunilor vizate (toate regiunile în acest caz), si rata somajului pe regiuni.

În ce priveste participarea la **Initiativele Comunitare, Ungariei i-ar reveni 5-5,5% din aceste fonduri, reprezentând 0,5 % din totalul Fondurilor Structurale,** cifra obtinuta având în vedere programele comunitare cele mai importante pentru Ungaria.

Însumate, transferurile totale de care ar beneficia Ungaria în cadrul Obiectivului 1 si al Initiativei Comunitare s-ar ridica la 5,5% din totalul Fondurilor Structurale.

În ce priveste transferurile din cadrul Fondului de Coeziune, Ungaria ar beneficia de 8,2% din totalul acestora, cifra obtinuta prin agregarea marimii populatiei, teritoriului si gradului relativ de subdezvoltare a Ungariei.

Valorile absolute ale transferurilor s-au calculat în cazul a **trei scenarii:**

Scenariul 1 ia în calcul menținerea la un nivel constant a contribuției celor 15 state membre la bugetul UE, singura suplimentare a fondurilor alocate dezvoltării regionale fiind data de contribuțiile noilor membri. **În acest caz, Ungaria ar primi cca. 2 miliarde ECU anual.** Statele membre curente ar pierde sume însemnate, întrucât contribuția noilor membri ar aduce un aport nesemnificativ la buget.

Scenariul 2 presupune suplimentarea contribuției actualelor state membre la buget, astfel încât creșterea să acopere atât transferurile de care aceste state beneficiau în mod curent, cât și transferurile de care ar urma să beneficieze noile state membre conform regulilor alocării fondurilor structurale și de coeziune. **În acest caz, Ungaria ar primi 4,2 miliarde ECU anual,** iar contribuțiile statelor membre ar crește la 1,64% din PIB.

Scenariul al treilea, care este, în viziunea lui Horvath și Illes (1997), și cel mai realist, presupune menținerea plafonului actual al contribuțiilor la bugetul comunitar de 1,27% din PIB, în condițiile unei realocări a fondurilor pe obiective, de exemplu dinspre Obiectivele 2-6 către Fondul de Coeziune. **În acest caz, Ungaria ar urma să beneficieze de transferuri totale pentru dezvoltarea regională de 2,5 miliarde ECU anual, și de transferuri nete (transferuri totale mai puțin contribuția Ungariei) de 2,383 miliarde ECU dacă PIB-ul este calculat la paritatea ratei de schimb, și de 2,237 miliarde ECU, dacă PIB-ul este exprimat în unități ale puterii de cumpărare.** Aceste sume reprezentau 7,7 respectiv 7,2% din PIB-ul Ungariei prognozată pentru anul 1999 și egalau volumul anual al investițiilor străine directe în Ungaria.

Dorgai (1997) calculează și el transferurile pentru dezvoltarea regională care i-ar reveni Ungariei în calitate de membru UE, separat pentru Fondurile Structurale, Inițiativele Comunitare, și Fondul de Coeziune. Calculul se efectuează pentru perioada 1994-1999, pe baza liniilor bugetare stabilite pentru exercitiul bugetar respectiv.

Fondurile structurale sunt calculate prin două metode. Prima are ca bază de referință media fondurilor structurale pe locuitor și pe km. pătrat acordate Portugaliei, Greciei și Irlandei, țări ale căror teritorii erau, la momentul redactării studiului, sub incidența Obiectivului 1 al Fondurilor Structurale, obiectiv în care se încadra și întreg teritoriul Ungariei. **În acest caz, sprijinul structural pentru Ungaria pentru perioada 1994-1999 ar fi de 14,4 miliarde ECU, sau de cca. 2,4 miliarde ECU anual.**

A doua metoda se bazeaza pe raportul transferuri structurale/PIB, separat pentru fiecare din cele trei tari si în medie. Avantajul metodei este ca tine seama si de capacitatea de co-finantare a bugetului. **În acest caz, pentru a putea face fata co-finantarii, Ungaria ar trebui sa beneficieze de numai 889 milioane ECU anual, suma care, chiar si asa, ar fi dubla fata de contributia Ungariei la bugetul UE.**

În ce priveste beneficiile financiare ale Ungariei din participarea la **Initiativele Comunitare**⁶, acestea sunt estimate de Dorgai (1997) a se încadra între doua extreme: cea mai mare, de 22 milioane ECU/an (situatia Portugaliei) si cea mai mica, de 4,4 milioane ECU/an (situatia Austriei).

În ce priveste Fondul de Coeziune, autorul estimeaza ca Ungaria va primi cel putin aceleasi sume ca si Portugalia, adica în jur de **500 milioane ECU anual**.

Prin însumarea celor trei surse de finantare comunitara a dezvoltarii regionale⁷, Ungaria ar putea beneficia, conform lui Dorgai (1997), de transferuri totale de cca. **1,4 miliarde ECU pe an, sau de transferuri nete de 0,9-1 miliarde ECU anual, daca se scade contributia Ungariei la bugetul comunitar alocat dezvoltarii regionale.**

Un calcul mai realist, care se bazeaza pe propunerile de buget pentru perioada 1999-2006 în perspectiva primului val al extinderii, exprimate de Comisie în Agenda 2000 si în Propunerea Comisiei din 18 martie 1998, este cel al lui Szemler (1998). Sumele pentru operatiile structurale si alte politici comune (mai putin agricultura) de care ar beneficia Ungaria dupa aderare sunt obtinute prin aplicarea ponderii de 16,1 % a populatiei Ungariei în totalul populatiei celor sase noi state membre din primul val⁸, la totalul sumelor alocate în acest scop în Agenda 2000, astfel (milioane EURO, nivelul preturilor corespunzator anului 1999):

⁶ În lucrarea de fata autorul se refera numai la programul LEADER

⁷ A fost luata în considerare varianta mai realista de calcul a fondurilor structurale, bazata pe capacitatea de co-finantare a bugetului

⁸ La data elaborarii Agendei 2000, nu se stiau înca statele candidate pentru primul val al extinderii. Studiul de fata fiind elaborat în 1998, când Consiliul European de la Luxembourg a decis ca negocierile de aderare vor începe cu Cehia, Estonia, Ungaria, Polonia, Slovenia si Cipru, a fost posibil sa se calculeze ponderea populatiei Ungariei în totalul populatiei acestor tari.

Anul	2002	2003	2004	2005	2006
Operatii Structurale	604	939	1275	1610	1945
Participarea la alte programe comunitare	118	122	127	132	137
Total	722	1061	1402	1742	2082

Cresterea graduala a acestor fonduri, propusa de Comisie, ar putea determina faptul ca efectele pozitive sa apara numai pe termen lung, pe termen scurt ele nefiind evidente.

Politica regionala a Uniunii Europene va aduce **beneficii** si pentru **zonele rurale** care se încadreaza într-unul din Obiective. Dorgai (1997) a realizat un calcul separat al sumelor care vor reveni zonelor rurale. Astfel, el a estimat, tinând cont de ponderea populatiei care locuieste în zonele rurale, o valoare aproximativa a acestora de **942 milioane ECU anual**, suma care era dubla fata de totalul sprijinului pentru agricultura acordat în anul 1996 de la bugetul de stat.

Fata de beneficiile de natura financiara, un alt beneficiu ce va deriva din aplicarea Politicii Regionale a Uniunii Europene în Ungaria ar putea fi **un management mai bun al resurselor interne disponibile pentru dezvoltarea regionala**. Horvath si Illes (1997) au constatat o discordanta pronuntata a distributiei actuale pe regiuni a fondurilor pentru dezvoltarea regionala în Ungaria fata de situatia în care acestea s-ar distribui conform criteriilor folosite de Uniunea Europeana pentru repartitia fondurilor pe tarile membre. Întrucât Politica Regionala a Uniunii Europene vizeaza zonele cele mai putin dezvoltate, transpunerea mecanismelor acesteia în Ungaria va conduce, datorita conditionalitatilor cofinantarii si aditionalitatii, la realocarea resurselor interne pentru dezvoltarea regionala în directia concentrarii acestora înspre zonele cele mai defavorizate.

Costuri

Horvath si Illes (1997) au estimat ca, pentru Ungaria, fondurile necesare pentru cofinantarea proiectelor de dezvoltare regionala, însumate cu contributia Ungariei la bugetul comunitar pentru dezvoltarea regionala, si din care s-au sczut sumele care ar fi fost oricum alocate de la bugetul de stat pentru dezvoltarea regionala, ar

exercita o povara suplimentara asupra bugetului de 0.8-1.3% din PIB, procent care ar putea deveni un factor de destabilizare macroeconomica.

Un alt efect negativ ar putea fi **aparitia unei repartitii disproportionata a fondurilor** într-o anumita regiune, si anume, de exemplu, prin încurajarea cu prioritate a proiectelor care vizeaza protectia mediului în defavoarea altor proiecte care ar putea contribui la dezvoltarea economica a zonei.

Politica Agricola Comuna

În ce priveste costurile si beneficiile preluarii Politicii Agricole Comune în Ungaria, o trasatura comuna a studiilor realizate este aceea ca analiza costuri-beneficii se bazeaza în mare masura pe evolutia preturilor agricole dupa aderare, precum si pe acordarea sau nu de plati compensatorii de catre Uniunea Europeana.

Astfel, Halmai si Velikovszky (1998) considera ca va avea loc o **crestere accentuata a preturilor agricole** dupa aderare, atât ca urmare a nivelului mai ridicat al preturilor de referinta practicate în Uniunea Europeana, dar si datorita distorsionarii raportului cerere-oferta prin restrângerea ofertei pentru produsele agricole care cad sub incidenta regimului cotelor de productie. Ei au ajuns la aceasta concluzie prin analiza comparativa a caracteristicilor generale ale productiei agricole unguresti (preturi de productie, niveluri de productie, structura productiei), cu agricultura franceza⁹, pentru doua perioade distincte: intervalul 1991-1992 (înainte de reforma PAC) si 1994-1996 (dupa reforma PAC), pentru un cos de 12 produse agricole care cad sub incidenta PAC¹⁰. Astfel, în 1996, pretul de productie agregat pentru cele 12 produse agricole analizate era cu 70% mai mare în Franta decât în Ungaria. Desi este de presupus ca aceasta diferenta se va mai atenua, datorita efectelor reformei PAC si negocierilor din cadrul OMC, Halmai si Velikovszky (1998) estimeaza totusi o diferenta substantiala de pret în favoarea produselor din UE la momentul aderarii Ungariei.

În aceasta situatie, au fost identificate urmatoarele **beneficii**:

⁹ Preturile de productie franceze au fost alese ca nivel de referinta deoarece agricultura franceza este reprezentativa pentru agricultura Uniunii Europene: este localizata între nord si sud, este orientata spre export, este diversificata, si asigura aproape un sfert din productia agricola comunitara.

¹⁰ Grâu, porumb, floarea soarelui, sfecla de zahar, legume, fructe, vin, bovine, porcine, pasari, lapte, oua

- Creșterea valorii producției agricole ungurești și a contribuției acesteia la PIB, ceea ce va determina și creșterea contribuției sectorului agricol la bugetul de stat.
- Reducerea subvențiilor pentru sprijinirea agriculturii, acest efort financiar fiind compensat prin creșterea prețurilor. Resursele astfel eliberate vor putea fi orientate către măsuri active de creștere a productivității agricole (investiții, restructurări).
- Creșterea veniturilor și nivelului de trai al persoanelor ocupate în agricultura și activități conexe

și costuri:

- Creșterea cheltuielilor populației pentru consumul de alimente, care va necesita și o creștere a nivelului salariilor nominale. Creșterea costurilor cu salariile va afecta competitivitatea producătorilor, efectul agregat putând fi o scădere a competitivității pe ansamblul economiei. În sectorul de stat, creșterea salariilor va exercita presiuni asupra bugetului.
- Creșterea artificială a prețurilor la produsele agricole și derivatele acestora va alimenta și **inflația**, care **va crește**, conform autorilor, în primul an după adoptarea PAC, **cu 7-10%**. În condițiile unei economii încă fragile și ale unor efecte de scumpiri în lanț, presiunile inflationiste ar putea afecta stabilitatea macroeconomică de ansamblu.

Aceste efecte negative ar putea fi compensate cel puțin parțial prin **transferurile financiare de la bugetul PAC pentru sprijinirea agriculturii ungurești**, sume estimate de Halmai și Velikovszky (1998), pe baza datelor din 1994 și a situației anului 1996, la **1,25 miliarde ECU anual**, dacă aderarea ar avea loc fără perioada de tranziție și s-ar acorda și plăți compensatorii.

Somai (1998) consideră și el că va avea loc o creștere a prețurilor agricole, dar că aceasta va rezulta în urma unei evoluții firești, și nu ca și consecință a preluării Politicii Agricole Comune. Constatând că trendul prețurilor produselor agricole ungurești este crescător, iar prețurile unora din produse (floarea-soarelui, orz) le egalau deja, în 1998, pe cele din UE, Somai estimează că este posibil ca, la momentul aderării, prețurile de producție pentru produsele agricole să fie mai mari în Ungaria decât prețurile de referință din UE, pentru care trendul este descrescător. În această situație, **neacordarea plăților compensatorii, propusă de Comisie în Agenda 2000, va determina un cost** sub formă unei pierderi de competitivitate, rezultată din forțe exterioare pieței, pe care agricultura ungurească va trebui să o suporte din resurse proprii.

Somai a calculat, pe baza propunerilor de reforma a PAC exprimate de Comisie în Agenda 2000 si în ipoteza ca Ungaria va adera la UE în 2002 împreuna cu Cehia, Polonia si Slovenia, ca Ungaria va primi cca. 220-280 milioane ECU pe an timp de cinci ani pentru masurile de reglementare a pietei (fara plati compensatorii) si cca. 80-350 milioane ECU pe an timp de cinci ani pentru dezvoltarea rurala. Însumate, aceste transferuri vor reprezenta numai 0,61-1,16% din Fondul European de Orientare si Garantare Agricola în perioada 2002-2006, fata de o pondere de 1,8% a agriculturii unguresti în agricultura UE, **cu alte cuvinte transferurile de care ar beneficia Ungaria în 2002 ar fi de numai 1/3 din transferurile cuvenite fata de situatia în care s-ar fi acordat si plati compensatorii.** În acest caz, Ungaria ar fi un contributor net la bugetul PAC, cel puțin în primul an al aderarii. În 2006, ponderea ar creste la 2/3. Somai mai observa ca, echivalentul în forinti al sumei de 220-280 milioane ECU, reprezentând transferurile pentru finantarea masurilor de reglementare a pietei, este inferior subventiei pentru agricultura alocate de la bugetul de stat în 1998. Asadar, în conditiile aplicarii PAC fara acordarea de plati compensatorii, fie sprijinul de care se bucura în prezent producatorii agricoli unguri se va diminua, fie diferenta va trebui sa fie în continuare suportata de statul maghiar, **în ambele situatii neacordarea platilor compensatorii reprezentând un cost.**

Slovenia se remarcă, între celelalte țări candidate, prin preocupările sale pentru identificarea costurilor și beneficiilor aderării la Uniunea Europeană. Un număr relativ mare de lucrări abordează acest aspect al integrării Sloveniei în UE, chiar dacă numai sub aspectul descriptiv. Primul astfel de studiu datează încă din 1991, autorul său (B. Majcen) făcând o analiză comparativă, la cererea Ministerului pentru Relații Economice și Dezvoltare, a tarifului vamal practicat de fosta Iugoslavie cu cel al Comunității Europene. Rezultatele nu mai prezintă astăzi nici un fel de relevanță, fiind însă de remarcat această preocupare deosebit de timpurie, când Slovenia era în plin proces de desprindere de fosta Iugoslavie.

Efecte generale

Un document elaborat în 1996 de un grup de 50 de experți independenți, la cererea Ministerului pentru Relații Economice și Dezvoltare, a identificat, de manieră descriptivă, unele efecte generale ale aderării.

Dintre **beneficii**, se enumera: accesul la o piață internă de dimensiuni uriașe, care se bucură de existența unui cadru de reglementări transparente și bine definite; îmbunătățirea poziției Sloveniei pe piața mondială; economii de scară; creșterea economică (dar care se va face simțită numai pe termen mediu și lung); creșterea investițiilor; creșterea competitivității firmelor; scăderea costurilor de tranzacționare.

Dintre **costuri**, sunt amintite cele ale ajustării la piața internă, care au fost presupuse a fi, pe termen scurt, superioare beneficiilor. Agricultură este considerat a fi sectorul cel mai afectat din acest punct de vedere, expus creșterii somajului agricol, creșterii prețurilor și creșterii cheltuielilor bugetare. Un cost major este considerat a fi pierderea suveranității monetare. Costuri adiționale vor fi și deturnarea de comerț, restructurarea și/sau închiderea unor capacități de producție, contractia activității unor sectoare, scăderea veniturilor bugetare prin transferul veniturilor din taxele vamale către bugetul UE.

Un al doilea document oficial, care cuprinde o analiză mai complexă a efectelor aderării, este „*Strategia Sloveniei de aderare la Uniunea Europeană*” (1997). În elaborarea strategiei, anul 2002 este considerat a fi anul aderării la UE, moment

pâna la care Slovenia va fi adoptat toate masurile necesare pentru îndeplinirea criteriilor aderării. Fata de documentul anterior, Strategia contine un apendix în care se realizeaza un scenariu cantitativ al efectelor macroeconomice ale aderării. Concluzia la care s-a ajuns a fost ca **efectul aderării va fi unul pozitiv pe termen lung, pe termen scurt beneficiile nefiind însa imediate**. Efectul pozitiv de crestere economica nu se va rasfrânge în mod automat asupra tuturor sectoarelor economice, ci va depinde în mod însemnat de capacitatea de ajustare a întreprinderilor si a masurilor de politica economica la noile conditii oferite de Piata Interna. Efecte negative ale ajustării sunt de asteptat pentru sectoarele protejate în mod traditional (agricultura, celuloza si hârtia), pentru sectoarele foarte sensibile la masurile de politica a ratei de schimb si finantelor publice (textile, minerale neferoase, lemn), si pentru cele afectate de procesul de tranzitie la economia de piata (masini si echipamente, metale si produse metalice).

Libera circulatie a bunurilor. Uniunea vamala

Beneficii

Caf si Damijan (1995) evidentiaza ca **beneficii** ale liberalizării schimburilor comerciale cu Uniunea Europeana **o crestere de cel puțin 8,8% a PIB-ului**, care va fi determinata de:

- **scaderea costurilor de productie ale firmelor cu 5 pâna la 8%**, datorita disparitiei costurilor cu taxele vamale, liberalizării achizitiilor publice si serviciilor financiare, si economiilor de scara.
- **Efecte pozitive de crestere economica de ordinul a 2,4-2,7% din PIB, datorita implementării Acordului de Asociere**

Cifrele trebuie interpretate cu precautie, fiind obtinute pe baza unui model de echilibru partial multisectorial, care ia în considerare produsele finite a numai 12 ramuri industriale, omitând efectele asupra factorilor de productie, precum si celelalte sectoare din economie¹¹. Sunt însa de apreciat eforturile autorilor de a cuantifica aceste efecte.

¹¹ Pentru descrierea detaliata a modelului, a se vedea studiul original

Costuri

Pentru Slovenia, câteva dintre **costurile** generale ale liberalizării comerțului cu Uniunea Europeană au fost evidențiate de Majcen (1995). Fiind elaborat într-o perioadă când procesul de liberalizare a comerțului exterior al Sloveniei era abia la început, studiul este construit pe un orizont de timp limitat, și anume 1995-2001. În ciuda acestui neajuns, efectele identificate prezintă relevanță nu numai pentru Slovenia, ci și pentru celelalte țări candidate din Europa Centrală și de Est, și anume:

- Diminuarea, până la eliminare, a taxelor vamale în comerțul cu UE, va avea **efecte negative asupra producătorilor care produc pentru piața domestică**. Dintre producătorii-exportatori, cei mai afectați vor fi cei din domeniul agricol, atât de materii prime, cât și de produse prelucrate.
- Instrumentele clasice de protecție prin intermediul pretului (tarifare și non-tarifare) își vor diminua mult rolul. În locul lor, vor trebui utilizate măsuri active de promovare a exporturilor și măsuri selective de protecție a unor anumite produse/ramuri, ținând cont de limitele impuse de politica de concurență a UE.
- **Bugetul de stat se va diminua**, în urma scăderii veniturilor din taxele vamale și a creșterii cheltuielilor cu măsurile active de sprijinire a producției, ceea ce va impune și reforma sistemului fiscal.

Analiza sectorială

Potocnik și Majcen (1996), au realizat, folosind un model static de echilibru general și date din 1992, o analiză sectorială a efectelor implementării Acordului de Asocieră. Simularea a avut în vedere mai multe variante ale politicii ratei de schimb și finanțelor publice în Slovenia. Au fost identificate trei categorii de sectoare:

- **Sectoare care vor fi afectate pozitiv de liberalizarea comerțului cu UE**, indiferent de politicile macroeconomice ale guvernului, și anume: produse din peste, metale și produse metalice, mașini și echipamente, aparate electrice, echipamente radio, TV și de comunicații, echipamente de transport, construcțiile, comerțul, servicii financiare și alte servicii comerciale. Aceste sectoare (mai puțin cel al serviciilor) se caracterizează în general prin **orientarea către export, o pondere mare a importurilor în PIB, și nivele de protecție tarifară sub nivelul mediu**.

- **Sectoare care vor fi afectate negativ**, indiferent de politicile macroeconomice adoptate de guvern. Acestea vor fi: produse agricole si forestiere, carbuni, petrol si gaze naturale, alimente, bauturi si tutun, celuloza, hârtie si carton, cocs si produse petroliere, substante si produse chimice. **În general, acestea sunt sectoare cu un grad ridicat de protectie.**
- **Sectoare pentru care efectele vor depinde în mare masura de politicile financiare si valutare adoptate de guvern**, si anume: minereuri feroase si neferoase, masini de tesut, cusut, etc, piele si produse din piele, lemn si produse din lemn, produse din plastic si cauciuc, mobilier, electricitate, gaz, apa, alimentatie publica, turism, transport, comunicatii. **În general, exporturile si protectia pentru aceste sectoare au un nivel mediu, iar ponderea importurilor în PIB este sub medie.**

Agricultura

Erjavek et al (1997) au dezvoltat trei scenarii distincte pentru a calcula efectele preluarii mecanismelor Politicii Agricole Comune asupra agriculturii slovene. Calculele s-au realizat folosind un model determinist agregat cu un model de echilibru general, iar datele privind nivelul productiei agricole au fost mentinute la un nivel constant egal cu media aritmetica a productiei din anii 1993-1995.

În scenariul A se considera ca Politica Agricola Comuna nu va suferi nici o modificare. Doua variante sunt posibile în acest caz: tarile candidate devin membre cu drepturi depline, deci au acces la platile compensatorii si masurile structurale pentru agricultura, sau, în varianta a 2-a, noile state membre nu vor avea acces la platile compensatorii.

Scenariul B simuleaza modificari ale PAC în sensul unei liberalizari a acesteia, care sa conduca la masuri protectioniste mai limitate, subventii la export mai scazute si micșorarea preturilor produselor agricole. Si în acest caz, una din variante ia în calcul posibilitatea ca noile state membre sa nu beneficieze de plati compensatorii.

Scenariul W este cel al unei liberalizari complete a PAC: abolirea tuturor masurilor protectioniste, scaderea preturilor pâna la nivelul preturilor internationale, si neacordarea nici unui sprijin pentru agricultura.

Pentru fiecare scenariu în parte, sunt calculate, pentru 27 de produse agricole, prețurile de producție, subvenția de la buget, costurile și veniturile nete.

Rezultatele simulării conduc la următoarele concluzii ale evoluției agriculturii slovene după aderare:

În scenariul A-varianta 1, ar fi avantajos pentru agricultura slovenă să preia mecanismele PAC. Aceasta ar conduce la o creștere a prețurilor produselor agricole cu 5-10% și a sprijinului bugetar pentru agricultura de la 27 milioane ECU la 70 de milioane ECU. **Venitul realizat din agricultura ar crește cu 15-20%.**

În scenariul A-varianta 2 (neacordarea plăților compensatorii), venitul net realizat de agricultura ar fi pe ansamblu superior celui obținut fără aderarea la Uniunea Europeană (creșterea prețurilor la produsele agricole ar fi superioară creșterii costurilor factorilor de producție). **Totusi, venitul net s-ar reduce pentru produsele pentru care Uniunea Europeană acordă plăți compensatorii celorlalte state membre (de exemplu, cereale).** Aceasta scădere de venit ar putea fi compensată prin plăți de la bugetul sloven, ceea ce ar conduce la creșterea fiscalității. **Această variantă este deci nefavorabilă Sloveniei.**

În scenariile liberalizării parțiale sau totale a PAC, efectul asupra venitului net agricol al Sloveniei ar fi unul de diminuare a acestuia. Astfel, dacă prețurile produselor agricole din Uniunea Europeană ar scădea cu 20% (scenariul B), venitul net din agricultura ar scădea în Slovenia cu 20% față de situația non-aderării (scenariul B-varianta 1) respectiv cu 35% (scenariul B-varianta 2). Scenariul W este unul extrem și este menționat numai ca și nivel de comparație, caz în care veniturile agricole ar scădea în Slovenia cu 80%.

Creșterea prețurilor produselor agricole prin adoptarea PAC va afecta și consumatorii și contribuabilii sloveni, care vor prelua asupra lor o parte din povara prețurilor mai ridicate. Efectul net al integrării Sloveniei în UE din punctul de vedere al veniturilor agricole este dat asadar de diferența dintre creșterea veniturilor agricole pe de o parte și creșterea cheltuielilor consumatorilor și contribuabililor sloveni, pe de altă parte. **Acest efect net, au calculat autorii, va fi unul pozitiv numai dacă Slovenia beneficiază de plăți compensatorii, situație în care va totaliza 19 milioane ECU. În cazul în care Slovenia nu va beneficia de plăți compensatorii, pierderea netă va fi de 14 milioane ECU.** Calculul dovedește importanța plăților compensatorii pentru agricultura slovenă după aderarea la UE.

În ceea ce privește efectele aderării pe produse, pentru produsele care se bucură de protecția PAC, acestea vor depinde de acordarea de plăți compensatorii și de cotele de producție obținute de Slovenia în cadrul negocierilor de aderare. În general, este de așteptat ca produsele care în prezent sunt mai puțin rentabile în Slovenia (carne de vită, hamei, fructe, lapte), să devină mai rentabile pentru producătorii lor după aderarea la UE, și vice-versa: cele care aduc în prezent venituri mari producătorilor (ouă, sfecla de zahăr), să genereze ulterior mai puține venituri. În ceea ce privește produsele a căror piață este mai puțin reglementată în UE (vegetale, cartofi, struguri, porcine, pasări), Slovenia va pierde sau va câștiga după cum produsele sale vor deveni competitive pe Piața Internă.

Uniunea Economică și Monetară

O analiză cantitativă a costurilor și beneficiilor

Gros și Vandille (1995) sunt autorii singurei lucrări identificate prin proiectul Phare-ACE care realizează o **evaluare cantitativă a costurilor și beneficiilor aderării țărilor candidate la Uniunea Economică și Monetară**. Metodologia folosită a constatat în compararea structurilor comerțului exterior al țărilor participante la o uniune monetară prin coeficienți de corelație. Ipoteza de lucru a fost aceea că țările cu structuri similare ale comerțului exterior manifestă o „predispoziție” naturală pentru integrare economică, care poate evolua în cele din urmă spre o uniune monetară. Altfel, integrarea în cadrul unei uniuni economice și monetare devine anevoioasă când sunt cuprinse țări cu structuri diferite ale comerțului exterior: diferențele dintre structura comerțului semnaleză posibilitatea apariției unor socuri asimetrice, care în condiții normale pot fi corectate prin utilizarea ratei de schimb, instrument ce nu mai poate fi însă folosit într-o uniune monetară.

Țările candidate analizate au fost Slovenia, Cehia, Ungaria, Polonia, România și Bulgaria. Pentru fiecare țară, au fost comparate, prin coeficienți de corelație, structura comerțului exterior cu Uniunea Europeană cu structura comerțului intra-UE.

Beneficiile aderării la UEM au fost evaluate prin calculul ponderii comerțului cu UE (media aritmetică a importului și exportului) în PIB-ul fiecărei țări, pe baza teoriei conform căreia cu cât gradul de integrare este mai mare, cu atât costurile tranzacțiilor comerciale devin mai mici, ceea ce face integrarea mai benefică. Cu

alte cuvinte, tarile care deruleaza un volum mare al comertului cu Uniunea Europeana sunt si cele care vor câstiga cel mai mult prin integrare.

Pentru evaluarea **costurilor**, s-a folosit indicatorul abaterii structurii comertului exterior al tarilor candidate cu UE de la structura agregata a comertului intra-UE, deoarece, conform autorilor, cu cât sunt mai mari diferentele de structura a comertului, cu atât se amplifica posibilitatea aparitiei socurilor asimetrice, iar costurile ajustarii devin mai mari.

Rezultatele calculului sunt expuse în tabelul de mai jos:

Tara	Coeficientul de corelatie al structurii comertului	Beneficii	Costuri	Beneficii/costuri
Slovenia	68	54,96	18,91	2,91
Cehoslovacia	64	49,21	26,24	1,88
Ungaria	42	35,27	31,57	1,12
Polonia	34	30,78	29,64	1,04
Bulgaria	21	34,27	37,86	0,91
România	19	36,48	40,15	0,91

Calcululele arata ca, fata de celelalte tari candidate, Slovenia este cea mai bine plasata din punctul de vedere al structurii comertului exterior cu UE (coeficient de corelatie 68), fiind urmata de Cehoslovacia (64), Ungaria (42), Polonia (34), Bulgaria (21) si România (19). De asemenea, Slovenia este tara candidata pentru care indicatorul calculat al „beneficiilor” este cel mai mare, cel al „costurilor” cel mai mic, iar raportul beneficii-costuri, aproape triplu.

Costuri: analiza calitativa

Majcen (1999) a identificat ca potentiale **costuri** ale aderarii Sloveniei la Uniunea Economica si Monetara, **posibila scadere a PIB-ului si cresterea somajului**, determinate de inaccesibilitatea instrumentului ratei de schimb pentru corectarea deficitul balantei de plati si necesitatea recurgerii la pârghiile salariilor si migratiei fortei de munca. Amploarea efectelor negative va fi direct proportionala cu rigiditatea pietei fortei de munca.

Concluziile studiului lui De Grawe si Aksoi (1997) infirma efectul negativ descris mai sus. Pornind de la teoria zonelor valutare optime¹², autorii au construit un model econometric care a masurat variatia productiei industriale, a PIB-ului si a somajului în tarile candidate si cele membre ale Uniunii Europene, daca si tarile candidate ar fi membre ale Uniunii Economice si Monetare. Calculul arata ca produsul intern brut si somajul nu vor suferi schimbari semnificative dupa aderarea tarilor candidate la Uniunea Monetara, dar ca **cea mai afectata va fi productia industrială**, care a manifestat o **sensibilitate sporita** la aparitia socurilor asimetrice, Slovenia fiind singura exceptie.

În concluzie, Slovenia este una din tarile candidate pentru care beneficiile aderarii la UEM vor fi dintre cele mai mari, iar costurile dintre cele mai scazute, reprezentând una din candidatele favorite la Uniunea Economica si Monetara.

¹² Conform acestei teorii, exista trei factori care determina masura în care o tara poate beneficia prin participarea în cadrul unei uniuni monetare: gradul de integrare comerciala, marimea si frecventa socurilor asimetrice la care este supusa în general tara respectiva, si gradul de flexibilitate a pietei fortei de munca. Teoria afirma ca, atunci când tari cu structuri economice diferite participa într-o uniune monetara, aparitia socurilor asimetrice este foarte probabila. Tarile candidate sunt mult mai expuse la socuri asimetrice decât tarile dezvoltate din Uniunea Europeana, datorita problemelor structurale mostenite din perioada economiei planificate (Majcen 1999)

În Cehia, preocupările pentru măsurarea cantitativă a efectelor aderării la Uniunea Europeană nu au avut aceeași amploare ca în Polonia, Ungaria sau Slovenia, aceasta deoarece, în prima jumătate a anilor 90, politica guvernului ceh s-a caracterizat printr-o relativă lipsă de entuziasm pentru integrarea în Uniunea Europeană. Abia după 1996, când Cehia și-a depus candidatura oficială, cercetarea în acest domeniu a început să se dezvolte. Estimările cantitative ale efectelor aderării au rămas totuși sporadice în literatura de specialitate cehă, singurul domeniu pentru care a fost realizată o analiză temeinică fiind cel agricol.

Efecte generale

Primul document care realizează, în Cehia, o abordare cuprinzătoare a costurilor și beneficiilor aderării, este *Strategia Economică a Aderării la Uniunea Europeană*, elaborată de către guvern în mai 1999. Deși meritul strategiei este că reușește să identifice și să sintetizeze efectele posibile ale aderării Cehiei la UE, principalul ei neajuns este acela că se limitează la o abordare generală, calitativă, lipsind o estimare cantitativă a acestor efecte.

Dintre **beneficii**, sunt semnalate: creșterea investițiilor străine, accesul la tehnologii de ultimă oră, noi oportunități de afaceri pentru companiile autohtone, creșterea competitivității și performanței companiilor cehe, îmbunătățirea calității produselor și serviciilor cehe, o mai bună protecție a consumatorilor și a mediului, sprijinul financiar al Uniunii Europene.

Dintre **efectele negative**, strategia le semnalează pe următoarele:

- **Falimentarea unor firme cehe** ca urmare a costurilor investitoriale pentru ajustarea la standardele Pieței Interne și a presiunilor concurențiale exercitate de firmele din Uniunea Europeană, atât cele localizate în alte state membre, cât și cele nou înființate pe teritoriul ceh, atrase de accesul ușurat la resursele și forța de muncă cehe. Cel mai puțin afectate vor fi firmele cehe cu capital majoritar străin și cele care produc o valoare adăugată scăzută. Aceasta situație va determina **efecte negative propagate: înrautățirea balanței de cont curent, creșterea datoriei externe, devalorizarea monedei naționale, explozia preturilor și scăderea nivelului de trai.**

- **Puternic soc al preturilor** la momentul intrării pe Piața Unică, datorită diferențelor mari de preț dintre Cehia și țările Uniunii Europene, cu precădere Austria și Germania, în special în ce privește locuințele, hrana și alte bunuri și servicii de bază. Creșterea accentuată a preturilor va determina o serie de efecte în lanț. În primul rând, vor apărea **presiuni pentru creșterea salariilor**, care vor determina **scaderea competitivității firmelor**, care vor fi nevoite să concedieze personal pentru a-și menține profitabilitatea. Pe de altă parte, creșterea preturilor și a salariilor va exercita **presiuni inflationiste**. Pentru a menține stabilitatea ratei de schimb, va fi necesară aprecierea coroanei cehă, care va descuraja exporturile și va contribui la **înrautățirea balanței de cont curent**. Preturile disproportionale ar putea de asemenea determina **migrarea capitalului** spre ramurile care au beneficiat în mod artificial de aceste creșteri de preturi. Efectele cumulate ale acestor fenomene cumulate vor contribui la **destabilizarea economică și monetară**. Strategia semnaleză necesitatea ajustării graduale a preturilor la nivelul celor din UE înainte de aderare, în special prin măsuri de creștere a productivității muncii.

Politica Agricolă Comună

Costurile și beneficiile aderării Cehiei la UE asupra agriculturii au fost estimate cantitativ pentru prima dată în anul 1997 de către o echipă de cercetători ai Institutului de Cercetare a Economiei Agricole din Praga. Rezultatele studiului au fost reactualizate în 1998.

Estimarea impactului adoptării PAC se face în cazul a două scenarii diferite: primul are în vedere o implementare rapidă, încă din 1999, a mecanismelor PAC de reglementare a pieței, pentru a minimiza la maximum efectele negative la momentul aderării. Ipoteza de lucru pentru al doilea scenariu este cea opusă, respectiv preluarea mecanismelor PAC după anul 2005, care este presupus a fi anul aderării, și concentrarea politicii în perioada de pre-aderare către măsuri de creștere a competitivității agriculturii cehă, cu respectarea standardelor de mediu și dezvoltare rurală ale UE. Ambele scenarii reprezintă situații extreme, tocmai pentru a surprinde o gamă cât mai largă a efectelor posibile. Pe baza acestor scenarii, au fost construite 3 modele econometrice care simulează evoluțiile agriculturii cehă: AGRO 1, AGRO 2 și FRISCH¹³.

¹³ Modelele sunt descrise în studiul original.

Concluziile modelarii sunt atât calitative, cât și cantitative. Dintre **efectele calitative**, se semnalează ca și **beneficiu** creșterea competitivității industriei alimentare ca urmare a restructurării și investițiilor străine, și mai ales pentru firmele producătoare care se vor specializa pe produse de marca, de valoare adăugată ridicată, realizate cu materii prime autohtone și orientate către exportul în UE.

Rezultatele cantitative sunt calculate pentru anii 2004 (ultimul an înainte de aderare) și 2005, care este considerat a fi primul an al aderării, în cazul a două sub-scenarii: aderare cu acordare de plăți compensatorii, respectiv aderare fără acordare de plăți compensatorii.

Prima versiune a studiului, din 1997, realizează următoarele estimări numerice:

Costurile și beneficiile aderării Cehiei la UE asupra agriculturii (mld ECU)

	Fără plăți compensatorii	Cu plăți compensatorii
Transferuri de la bugetul UE (contribuabili UE)	0,307	1,58-1,63
Beneficii pentru fermierii cehi	1.9-1,98	3.27
Din care:		
De la consumatorii cehi	1,47	1,47 0,
De la buget (contribuabili cehi)	0,12-0,26	14-0,27
De la bugetul UE	0,3	1,6
Contribuția Cehiei la bugetul UE	1,19	
Din care:		
Contribuția directă de la buget	0,81	

Versiunea a doua a studiului, cea din 1998, se bazează pe previziuni macroeconomice adaptate încetinirii ritmului de creștere economică caracteristic anului 1998. Rezultatele le confirmă în mare parte pe cele precedente:

Costurile si beneficiile aderarii Cehiei la UE asupra agriculturii (miliarde Euro)

	Scenariul A: preluarea mecanismelor PAC înainte aderarii (începând cu 1999)				Scenariul B: preluarea mecanismelor PAC dupa aderare (începând cu 2005)			
	Fara plati compensatorii		Cu plati compensatorii		Fara plati compensatorii		Cu plati compensatorii	
	2004	2005	2004	2005	2004	2005	2004	2005
Veniturile producatorilor agricoli	1,19	1,27	1,19	1,98	0,68	1,38	0,68	2,05
Cheltuielile consumatorilor cehi	0,5	0,91	0,5	0,91	0,29	0,92	0,29	0,92
Cheltuielile contribuabililor cehi	0,7	0,06	0,7	0,06	0,39	0,13	0,39	0,13
Transferuri de la bugetul UE	-	0,29	-	1,01	-	0,32	-	1,00

Doua efecte ale preluarii Politicii Agricole Comune în Cehia sunt comune tuturor scenariilor:

1. Veniturile **producatorilor agricoli** vor creste în primul an dupa aderare, asadar ei vor fi **câstigatori ai Politicii Agricole Comune**.
2. Similar, în toate scenariile, cheltuielile pentru alimente ale populatiei vor trebui sa creasca în primul an dupa aderare corespunzator cu cresterea preturilor produselor alimentare. **Consumatorii vor fi perdantii implementarii Politicii Agricole Comune.**

Un al treilea efect va fi pozitiv sau negativ în functie de acordarea sau nu de plati compensatorii. Daca Cehia nu va beneficia de plati compensatorii, atunci va deveni un contributor net la bugetul UE, contributia fiind estimata la cca. 883 milioane ECU în fiecare an dupa aderare. Daca Cehiei i se vor acorda plati compensatorii, atunci va deveni un beneficiar net, primind o suma neta estimata a fi cuprinsa între 390 si 440 milioane ECU în fiecare an dupa aderare. Asadar, **acordarea platilor compensatorii va reprezenta un beneficiu, iar neacordarea acestora, un cost.**

Politica regionala

Si în ce priveste adoptarea mecanismelor si instrumentelor Politicii Regionale a UE, în literatura de specialitate ceha sunt evidentiata mai ales efectele de natura calitativa, astfel: **cresterea competitivitatii economiei cehe, dezvoltarea spiritului de initiativa, dezvoltarea infrastructurii regionale, echilibrarea diferentelor dintre regiuni, dezvoltarea zonelor rurale, dezvoltarea protectiei mediului.**

Cât priveste estimarile cantitative, acestea sunt foarte putine si fara un suport stiintific adecvat. Una din aceste estimari apartine Ministerului Dezvoltarii Regionale, care a calculat ca **transferurile financiare anuale catre Cehia din cadrul Fondurilor Structurale vor fi cuprinse între 950 milioane-1,09 miliarde ECU anual dupa anul 2002, daca acesta va fi anul aderarii.** Participarea Cehiei la co-finantarea dezvoltarii regionale a fost estimata între 400 si 540 milioane ECU anual, din care 75% vor proveni de la bugetul de stat, iar restul de 25% vor fi atrasi local.

În ce priveste Fondul de Coeziune, sumele care i-ar reveni Cehiei au fost estimate la cca. 240 milioane ECU anual, contributia Cehiei pentru a putea beneficia de aceste fonduri fiind aproximata la 40 milioane ECU.

Nici Bulgaria nu se remarcă prin preocupările pentru fundamentarea științifică a costurilor și beneficiilor aderării la Uniunea Europeană. Singurul studiu pe care l-am identificat, și care de altfel este de dată foarte recentă (2001), se intitulează chiar „Costurile și beneficiile integrării Bulgariei în Uniunea Europeană”. Autorul este prof. dr. Ivan Angelov, membru al Institutului de Economie din cadrul Academiei Bulgare de Științe.

Studiul nu realizează de fapt o analiză cantitativă a costurilor și beneficiilor integrării pentru Bulgaria, ci este mai degrabă un studiu de impact, care identifică posibilele efecte negative ale aderării Bulgariei la Uniunea Europeană, și mai ales avertizează asupra consecințelor neglijării acestor efecte în procesul de pregătire pentru aderare și în fundamentarea pozițiilor de negociere.

Efecte generale

Autorul identifică **trei categorii de costuri** ale aderării Bulgariei la Uniunea Europeană:

- Costuri legislative și instituționale, determinate de preluarea și implementarea acquisului și construcția instituțională, estimate la 5-10% din totalul investițiilor necesare pentru aderare
- Costuri investitoriale pentru preluarea standardelor Uniunii Europene (standarde de mediu, transport, telecomunicații, energie, infrastructură, siguranța nucleară, siguranța la locul de muncă, protecția consumatorului, standarde sociale, control sanitar-veterinar și protecția animalelor, controlul frontierelor, ș.a.) Aceste costuri sunt estimate la 25-35% din totalul investițiilor necesare pentru aderare.
- Costuri pentru modernizarea capacităților de producție, în sensul creșterii productivității, competitivității, și tranziției la Noua Economie. Aceste costuri sunt considerate a fi cele mai mari, fiind estimate la 60-65% din totalul investițiilor pentru aderare.

Valoarea absolută a acestor eforturi investitoriale este estimată de autor la **cel puțin 110-120 miliarde de dolari**, care ar trebui esalonate pe durata a 25-30 de

ani. Din necesarul de investitii, sprijinul pentru aderare va acoperi, conform calculelor autorului, numai 6-7%.

Pentru ca aderarea sa poata avea loc în 2010, autorul estimeaza ca va fi nevoie de o rata anuala a investitiilor de 30-31% în perioada 2001-2010. În scenariul non-aderarii la Uniunea Europeana, rata necesara a investitiilor în vederea tranzitiei la economia de piata ar fi fost de 20-21%. **Diferenta de 10% reprezinta asadar costul aderarii la Uniunea Europeana.**

Piata Interna

Autorul semnaleaza, dintre **costurile** determinate de participarea la Piata Interna, **cresterea preturilor si falimentarea unor companii**. El apreciaza ca numai 10-15 % din produsele bulgaresti sunt conforme cu standardele de calitate ale Pietei Interne si pot face fata presiunilor concurentiale, si ca investitiile necesare implementarii restului de 85-90% din standarde nu vor putea fi realizate mai devreme de 2015-2017. **Ca atare, firmele exportatoare care nu vor reusi sa implementeze standardele Pietei Interne pâna la momentul aderarii, presupus a fi 2010, vor fi perdanti ai integrarii.**

Comertul

În ce priveste schimburile comerciale dintre Bulgaria si Uniunea Europeana, autorul semnaleaza ca si **cost** al liberalizarii acestora, **deteriorarea soldului balantei comerciale si cresterea deficitului comercial**. Acest efect este explicat de Angelov prin dubla asimetrie a Acordurilor de Asociere. Astfel, pe de o parte, Acordul de Asociere al Bulgariei la Uniunea Europeana prevede abolirea reciproca a taxelor vamale la importul produselor industriale, dar mai devreme cu 5 ani de catre Uniunea Europeana, ceea ce, în principiu, ar trebui sa fie în avantajul Bulgariei. Pe de alta parte însa, autorul semnaleaza faptul ca regimul preferential acordat de Uniunea Europeana favorizeaza de fapt produsele bulgaresti necompetitive sau cu competitivitate scazuta pe piata Uniunii Europene, ceea ce nu este de natura a stimula cresterea exporturilor Bulgariei. În schimb, pe piata bulgareasca, se bucura de acces preferential produsele Uniunii Europene care oricum detineau un avantaj comparativ.

Pentru perioada urmatoare, autorul estimeaza ca **deficitul comercial va continua sa creasca, înregistrând o rata medie de 8,5-9% din PIB în perioada 2001-2010**, în primul rând deoarece Bulgaria va trebui sa importe echipamente si tehnologii moderne pentru a-si ajusta capacitatile de productie la standardele Uniunii Europene, pe când exporturile Bulgariei în Uniunea Europeana vor ramâne la niveluri relativ mici, datorita competitivitatii scazute.

Uniunea Economica si Monetara

Angelov considera ca îndeplinirea, de catre Bulgaria, a criteriilor Uniunii Economice si Monetare înainte de a deveni membra a Uniunii Europene¹⁴, reprezinta o abordare gresita a politicii monetare, care va avea repercursiuni negative asupra cresterii economice si poate periclita aderarea însasi a Bulgariei la Uniunea Europeana.

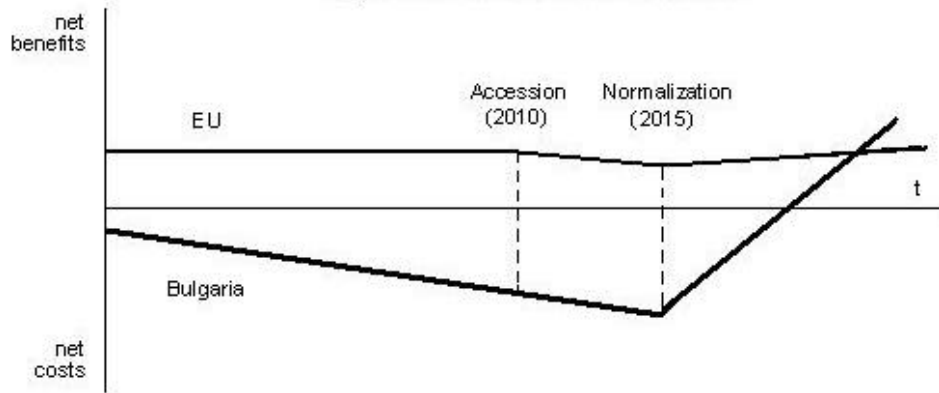
Astfel, în conditiile unei rate de schimb fixe, obiectivul inflatiei scazute, care este esential pentru participarea la Uniunea Monetara, nu va putea fi atins decât prin restrângerea consumului, care va afecta în mod nefavorabil cresterea economica. Ori, aderarea la Uniunea Europeana necesita în primul rând convergenta preturilor, a PIB-ului/locuitor, a productivitatii si veniturilor, cu cele din Uniunea Europeana, obiective care nu pot fi realizate simultan cu obiectivul inflatiei scazute.

De aceea, autorul îndeamna guvernantii bulgari sa aiba în primul rând în vedere aderarea la Uniunea Europeana, care necesita, cel putin din punctul de vedere al convergentei preturilor, o rata relativ ridicata a inflatiei, si numai ulterior îndeplinirea criteriilor Uniunii Monetare.

Ca si concluzie finala, autorul estimeaza ca, pentru Bulgaria, beneficiile aderarii, constând în cresterea productivitatii si a competitivitatii, a ritmului de crestere economica, a ocuparii fortei de munca, a veniturilor, vor prevala cel mai devreme dupa anul 2015. Pâna atunci, efectele nete vor fi negative, atât în perioada de pre-aderare, cât si cel putin în primii 5 ani dupa aderare, conform graficului de mai jos:

¹⁴ Consiliul Monetar din Bulgaria are în vedere îndeplinirea criteriilor Uniunii Economice si Monetare înainte de aderare.

Fig.8. Overall net effects of accession

În cadrul acestui capitol vom prezenta studiul „*Câștigatori și perdanti în procesul de integrare europeană. O privire asupra României*”, publicat în februarie 2001 sub coordonarea lui Daniel Daianu. Am ales acest studiu deoarece, față de alte asemenea preocupări, de altfel nu multe la număr, care au mai existat în anii 90 în România, studiul coordonat de Daniel Daianu se caracterizează printr-o abordare mult mai largă și mai apropiată de obiectivul prezentei lucrări.

Studiul este o analiză sectorială, pe ramuri, a impactului aderării asupra industriei românești, din punctul de vedere al liberalizării comerțului cu Uniunea Europeană. Analiza este una *post factum*, pe baza evoluției prezente a unor ramuri industriale făcându-se și o previzionare a evoluției viitoare posibile.

Înainte de prezentarea principalelor concluzii ale acestui studiu, sunt necesare câteva precizări ale autorilor: 1. Prin „integrare” autorii înțeleg apropierea treptată a structurilor economice, politice și sociale românești de cele ale Uniunii Europene, și nu dobândirea statutului de membru al Uniunii Europene, cu alte cuvinte, prin „integrare” aici se înțelege procesul și nu finalitatea acestuia. 2. Calitatea de „perdant” sau „câștigător” a unui sector economic sau segment al societății nu trebuie interpretată *stricto sensu*: în interiorul unui sector/segment perdant/câștigător pot exista câștigători/perdanti individuali, după cum faptul că un sector este perdant poate fi un efect benefic pentru ansamblul economiei, întrucât se eliberează resurse care pot fi atrase în activități mai productive. 3. Chiar dacă analiza indică anumite sectoare ca fiind perdante, efectele negative se pot atenua prin aplicarea unor politici corespunzătoare.

Autorii semnalează și câteva inconsistente ale lucrării: posibilă inacuratețe/lipsa a unor date statistice, concentrarea analizei asupra sectorului industrial în defavoarea celui agricol, argumente insuficiente în favoarea susținerii unor ipoteze.

Metodologia folosită este aceea a comparației între avantajele comparative ale României în comerțul său exterior cu Uniunea Europeană, țările CEFTA și restul lumii, cu același indicator pentru grupul celorlalte țări CEFTA. Avantajele comparative sunt calculate în două variante: avantajul comparativ intern (competitivitatea unui sector relativ la media competitivității celorlalte sectoare

care produc pentru consumul intern), si avantajul comparativ extern (competitivitatea unui sector intern fata de aceleasi sectoare din tarile partenere). Avantajele comparative sunt calculate pe baza datelor statistice privind comertul exterior al României între 1991-2000.

Agricultura

În ce priveste agricultura, autorii atrag atentia asupra faptului ca, liberalizarea comertului cu produse agricole cu Uniunea Europeana, prevazuta a avea loc în 2002, ar putea afecta în mod negativ producatorii agricoli autohtoni, care vor fi supusi concurentei libere a produselor din statele membre. Acest rationament se bazeaza pe constatarea dezavantajului comparativ înregistrat de România în comertul agricol cu tarile CEFTA, care a fost partial liberalizat în 1997. Un articol recent aparut în revista Capital (nr. 41/2001) semnaleaza faptul ca, la sfârșitul anului 2000, deficitul României în comertul cu produse agricole cu tarile CEFTA era de 161,4 mil. USD, cea mai mare parte a deficitului provenind din comertul cu Ungaria. Mai ales în situatia în care unele din tarile CEFTA vor deveni membre ale UE înaintea României – ceea ce probabil se va si întâmpla, - **exista un pericol real ca deficitul comercial pentru produse agricole în comertul cu Uniunea Europeana¹⁵ sa se adânceasca rapid**, ca urmare a acesului liber, prin intermediul tarilor CEFTA, al produselor din Uniunea Europeana pe piata româneasca.

Efecte negative vor fi resimtite si de populatia rurala. În România, predomina agricultura de subzistenta. Marimea medie a exploatatiilor agricole este de 2,4 ha/persoana¹⁶, iar populatia ocupata în agricultura depaseste 40% din populatia activa a tarii. **Reforma agricola în vederea pregatirii pentru aderare va avea efecte negative puternice asupra populatiei ocupate în agricultura în sensul reducerii dramatice a acesteia, la un nivel comparabil cu cel din Uniunea Europeana, de cca. 5%. Forta de munca dislocata din agricultura va suporta astfel costuri: pierderea sursei de venit, somaj, reconversie profesionala, migratie spre alte zone.**

¹⁵ 107 milioane Euro în 2000, o crestere de aproape 3 ori fata de 1999 (37 milioane Euro) (Comisia Europeana: Regular Report on Romania's progress towards accession, noiembrie 2000 si noiembrie 2001)

¹⁶ Sursa: Ministerul Agriculturii. În Franta, o exploatatie agricola are în medie 42 ha (Comisia Europeana: DG Agricultura).

Industria

Dintre ramurile industriale care au fost afectate negativ de liberalizarea comerțului cu UE, așa cum a fost prevăzută în Acordul de Asociere, **industria chimică se detasează în mod clar**, efect evidențiat prin următoarele două argumente: 1. Dezavantajul comparativ al României în comerțul cu produse chimice cu UE se adâncește, față de comerțul cu produse chimice cu alte țări, pentru care România mai detine încă un avantaj comparativ. 2. Importurile de produse chimice din Uniunea Europeană detin o pondere mai mult sau mai puțin constantă în totalul importurilor României din UE, pe când ponderea exporturilor de produse chimice românești către UE în totalul exporturilor românești în UE s-a înjumătățit în ultimii cinci ani. Dacă la acestea se adaugă și faptul că, în totalul importurilor românești de produse chimice, Uniunea Europeană detine o pondere de 2/3, rezulta că, acest trend, dacă va continua, va conduce la un dezechilibru cronic al comerțului cu produse chimice și va compromite în mod fundamental restructurarea sectorului chimic.

O altă ramură industrială care a pierdut ca urmare a liberalizării comerțului cu UE este cea a **mobilei**, pentru care avantajul comparativ în relația cu Uniunea Europeană a scăzut de la 2,58 în 1993 la 1,04 în 2000, în același timp cu scăderea ponderii exporturilor de mobilier în totalul exporturilor către UE de la 18,1% în 1992 la 6,81% în 2000.

Dintre ramurile industriale care s-au evidențiat ca perdante în urma liberalizării comerțului cu UE, se detasează în mod clar industria chimică și cea a mobilei.

În ce privește ramurile industriale care au câștigat în urma liberalizării comerțului cu UE, se evidențiază:

- **produsele din lemn cu grad redus de prelucrare**, care pe parcursul ultimilor 10 ani au înregistrat un trend pozitiv crescător al avantajului comparativ în relația cu Uniunea Europeană, de la 0,86 în 1995 la 1,89 în 2000 (tendința valabilă de altfel pentru toate țările CEFTA)
- **produsele metalurgice**, pentru care avantajul comparativ în comerțul cu Uniunea Europeană s-a menținut la o valoare pozitivă relativ constantă de 0,8 între 1992 și 2000, mai scăzută însă decât pentru comerțul cu restul lumii, ceea ce demonstrează existența unui potențial mai ridicat al acestui

sector. Integrarea în UE ar putea asadar, prin înlăturarea masurilor protectioniste în comerțul cu aceste produse, oferi oportunitati sporite de dezvoltare a sectorului.

- **Piese si parti componente pentru masini si echipamente**, grupa pentru care dezavantajul comparativ cu Uniunea Europeana înregistreaza un trend descrescator în valoare absoluta, de la - 1,42 în 1993 la - 0,66 în 2000.

Dintre ramurile industriale care au câstîgat în urma liberalizarii comerțului cu UE sau pentru care integrarea va oferi posibilitati sporite de dezvoltare, sunt produsele din lemn cu grad redus de prelucrare, produsele metalurgice si piesele si partile componente pentru masini si utilaje.

Pentru alte câteva ramuri ale industriei: **textile si încaltaminte, plastic si cauciuc, piele, produse din celuloza si hârtie, sticla si ceramica, mijloace de transport, aparate optice, medicale si fotografice**, efectele integrării sunt neclare.

Pentru **textile**, avantajul comparativ al României fata de UE, desi pozitiv, a scazut totusi de la 0,54 în 1996 la 0,26 în 2000, iar pentru **încaltaminte**, scaderea a fost de la 1,72 în 1996 la 1,47 în 2000, în timp ce în comerțul cu restul lumii, România înregistreaza un dezavantaj comparativ pentru aceste produse. Autorii avertizeaza asupra faptului ca, daca tendintele manifestate în prezent de aceste industrii: productivitate scazuta, costuri unitare cu forta de munca mai ridicate decât în industria producatoare, valoare adaugata scazuta a exporturilor,- se vor mentine, aceste industrii, care împreuna detin cca. 33% din exporturile catre Uniunea Europeana, își vor pierde competitivitatea pe termen mediu si lung.

Pentru **plastic si cauciuc, pielarie, si celuloza si hârtie**, avantajul comparativ al României în relatia cu UE este negativ si în scadere, pe când importul acestor produse a crescut în ultimii ani. Aceasta deteriorare nu poate însa fi pusa exclusiv pe seama liberalizării comerțului, întrucât celelalte tari CEFTA înregistreaza o performanta superioara în comerțul cu aceste produse, ceea ce înseamna ca explicatia ar putea fi mai degraba data de structura necorespunzatoare a productiei românești.

Pentru produsele din **sticla si ceramica, mijloacele de transport, aparate optice, medicale si fotografice**, avantajul comparativ al României în relatia cu UE descreste sau se mentine constant la valori negative, fara însa ca aceste produse, cu exceptia celor din sticla si ceramica, sa fi înregistrat avantaje comparative semnificative înainte de liberalizarea comerțului cu UE. Aceste sectoare pot deveni

net perdante daca tarile CEFTA, în comertul cu care se înregistreaza un dezavantaj comparativ absolut, vor deveni membre ale UE înaintea României.

Pentru industria textilelor si încaltamintei, plasticului si cauciucului, pielarii, hârtiei si produselor din hârtie, sticlei si ceramicii, mijloacelor de transport, instrumentelor optice, medicale si fotografice, efectele integrarii sunt înca neclare.

Analiza ramurilor perdante si câstigatoare în urma liberalizarii comertului cu Uniunea Europeana semnaleaza faptul ca **avantajul comparativ al României îl constituie costul scazut al fortei de munca**. Acest avantaj are efecte pozitive pe termen scurt, deoarece poate contribui la atragerea investitiilor straine directe, la impulsinarea exporturilor si la reducerea somajului. **Pe termen lung însa, este de presupus ca va avea loc o crestere a salariilor la niveluri apropiate de cele din Uniunea Europeana, avantajul comparativ al fortei de munca ieftine va disparea, iar ramurile care sunt în prezent competitive își vor pierde pozitia pe piata.**

Efecte sociale

În plus fata de efectele economice ale integrarii, autorii au estimat si efectele sociale, asupra fortei de munca. Metodologia folosita a fost aceea de a compara datele despre structura fortei de munca ocupate din România cu cea din Uniunea Europeana, pornind de la prezumtia ca, într-un anume orizont de timp, structura pe ramuri a ocuparii fortei de munca din România va fi în mare masura similara celei din Uniunea Europeana.

Situatia ocuparii fortei de munca pe sectoare

Sector	România		Grecia, Italia, Spania, Portugalia (media 1997)	Danemarca, Olanda, Germania, UK (media 1997)
	1989	1997		
Agricultura	27,9	37,5	9,3	3,0
Mineritul	2,3	2,0	0,5	0,3
Industria prelucratoare	33,0	23,0	20,8	19,2
Electricitate, gaz, apa	1,2	2,1	0,9	0,7
Constructii	7,0	4,9	8,3	7,2
Comert	5,9	10,3	21,2	18,6
Transporturi	6,9	5,6	5,6	6,2
Finante	0,3	0,8	7,7	11,2
Servicii comunitare	15,3	13,7	25,7	30,0

Sursa: OECD Labour Force Statistics 1989 si 1998

Pe baza diferentelor constatate între distributia pe sectoare a fortei de munca ocupate din tarile candidate si tarile UE în anul 1997, autorii au calculat un *indice de restructurare* care sa masoare amploarea transformarilor necesare pentru ca structura fortei de munca pe ramuri sa devina comparabila cu cea din UE. Valoarea acestui indice la nivelul anului 1997 a fost de 33,1 % fata de tarile sud-europene (Grecia, Italia, Portugalia, Spania) si 40% fata de tarile nord-europene (Danemarca, Germania, Olanda, Marea Britanie).

Cu alte cuvinte, **pentru ca structura fortei de munca ocupate din România sa ajunga la nivelul tarilor sud-europene (Grecia, Italia, Portugalia, Spania), în medie 33,1% angajati ar trebui sa-si schimbe locul de munca.**

Pe categorii, cei mai afectati vor fi **lucratorii aproape de vârsta pensionarii din industriile în declin**, pentru care recalificarea profesionala prezinta dificultati majore.

Vor fi afectati în mare masura si **muncitorii agricoli** (ponderea fortei de munca din agricultura este 40% în România comparativ cu 4,5 % în Uniunea Europeana¹⁷) si **minerii** (ramura industrială în declin; muncitori cu calificare scazuta si care nu sunt dispusi sa migreze spre alte zone în cautarea unui loc de munca, datorita costului de transfer foarte mare).

Categoriile cele mai afectate de integrarea României în Uniunea Europeana vor fi lucratorii din industriile în declin care se apropie de vârsta pensionarii, muncitorii agricoli si minerii.

*

* *

În plus fata de acest studiu, o observatie se cuvine a fi subliniata în legatura cu aderarea României la **Uniunea Economica si Monetara**. În studiul lor „*Slovenia si structurile comerciale europene*”, D. Gros si G. Vandille (1995), încercând sa estimeze oportunitatea aderarii Sloveniei la Uniunea Economica si Monetara, au calculat un indicator al costurilor si beneficiilor care deriva din participarea la Uniunea Economica si Monetara pentru câteva din tarile candidate, printre care si România:

¹⁷ Sursa: Delegatia Comisiei Europene în România

Tara	Coeficientul de corelatie a structurii comertului	Beneficii	Costuri	Beneficii/costuri
Slovenia	68	54,96	18,91	2,91
Cehoslovacia	64	49,21	26,24	1,88
Ungaria	42	35,27	31,57	1,12
Polonia	34	30,78	29,64	1,04
Bulgaria	21	34,27	37,86	0,91
România	19	36,48	40,15	0,91

Dintre toate cele sase tari candidate din tabel, România avea, la data elaborării studiului (1995), coeficientul de integrare comercială cu Uniunea Europeană cel mai scăzut. Pe baza teoriei conform căreia beneficiile integrării unei țări într-o uniune economică (și monetară) sunt cu atât mai mari cu cât sunt mai mari similaritatea structurilor comerțului extern al țărilor participante și volumul schimburilor comerciale dintre acestea, cu atât beneficiile integrării economice și monetare sunt mai mari, rezulta, conform calculelor prezentate în tabel, ca **pentru România aderarea la Uniunea Economică ar putea determina o pierdere netă, beneficiile fiind inferioare costurilor.**

Deși, ca aceste calcule nu mai prezintă aceeași relevanță la șase ani după realizarea lor, însă aspectul care trebuie subliniat este acela că structura comerțului exterior al României cu Uniunea Europeană, așa cum reiese și din studiul lui Daniel Daianu, se caracterizează încă prin preponderența exporturilor de forță de muncă ieftină în defavoarea exportului de tehnologie. Ori, această divergență a structurii comerțului exterior, va determina, conform lui Gros și Vandille, costuri ridicate ale integrării economice și monetare, în mod proporțional cu abaterea structurii comerțului României cu Uniunea Europeană de la structura comerțului intra-UE.

CONCLUZII

În cadrul acestei lucrări, am prezentat principalele rezultate, atât de natura calitativa, dar mai ales cantitativa, ale analizei costuri-beneficii ale aderării pentru patru dintre țările candidate la Uniunea Europeană: Polonia, Ungaria, Slovenia și Cehia, în ce privește participarea la Piața Internă și Uniunea Vamală, Politica Agricolă Comună, Politica de Dezvoltare Regională, și Uniunea Economică și Monetară. Separat, pentru Bulgaria am prezentat o analiză succintă de impact a principalelor aspecte ale aderării Bulgariei la Uniunea Europeană, iar pentru România am prezentat o analiză sectorială a ramurilor industriale perdante și câștigătoare.

Un inventar succint al tuturor studiilor prezentate ne conduce la câteva concluzii, și anume:

În ce privește **nivelul preocupărilor** pentru un astfel de exercițiu al analizei costuri-beneficii ale aderării, tabloul celor cinci țări candidate prezentate este neomogen. Este remarcabilă de exemplu atenția acordată acestui aspect de către Slovenia, țara mică (cca. 2 milioane de locuitori) și situată în plutonul fruntas al țărilor candidate, și este tot atât de remarcabil faptul că, în majoritate, aceste studii au fost elaborate la solicitarea și cu finanțarea guvernului. La polul opus se situează România, unde, judecând după mărimea decalajului economic față de țările Uniunii Europene, preocupările pentru fundamentarea științifică a costurilor și beneficiilor aderării ar trebui să constituie o preocupare majoră a guvernului în elaborarea politicii de pre-aderare.

În ce privește **evaluările numerice** ale costurilor și beneficiilor economice ale aderării pentru țările candidate, acestea trebuie privite cu rezervele de rigoare. Cele mai multe studii au fost elaborate înainte de Agenda 2000, nereușind să surprindă propunerile de reformă a fondurilor structurale și politicii agricole comune, și nici perspectivele financiare pentru perioada 2000-2006. Alte estimări se bazează pe modele mult prea simplificate sau folosesc serii de date numerice care în prezent sunt depășite.

Aceste inconsistente în evaluarea numerică a costurilor și beneficiilor aderării conduc uneori la valori mult diferite pentru același efect, și uneori chiar și pentru aceeași țară. Un exemplu foarte graitor în acest sens este măsurarea creșterii

importurilor Poloniei din tarile beneficiare ale Sistemului Generalizat de Preferinte dupa aderare, careia Kawecka-Wyrzykowska (1998b) îi atribuie o valoare ipotetica maxima de 3261,3 milioane dolari, în timp ce Orłowski (1998) considera ca aceasta crestere va fi minora, cu numai 85 milioane dolari.

Datele numerice care au fost prezentate în aceasta lucrare trebuie asadar interpretate ca valori pur indicative, care dau o masura a gradului de amploare, în sensul pozitiv sau negativ, al unui efect probabil. Calcularea lor este necesara, constienti fiind de existenta unei marje de eroare, tocmai pentru putea stabili daca pe ansamblu beneficiile depasesc costurile, si, daca nu, pentru a putea adopta masuri de atenuare a costurilor nesustenabile.

În ce priveste **efectele generale**, de natura descriptiva, ale implementarii politicilor comune, care au fost identificate în cadrul studiilor prezentate în lucrarea de fata, este necesar sa atragem atentia asupra faptului ca de multe ori acestea sunt contradictorii, cercetatori diferiti având opinii diferite, bazate pe argumente diferite. Iata câteva astfel de exemple:

- Orłowski (1996), argumenteaza împotriva acordarii de plati compensatorii de catre Uniunea Europeana pentru sustinerea cresterii preturilor ca urmare a adoptarii Politicii Agricole Comune, sustinând ca astfel se va încetini restructurarea agriculturii poloneze, deoarece producatorii nu vor mai fi motivati sa investeasca pentru eficientizarea productiei, ceea ce va determina o încetinire a ritmului de crestere economica cu 0,1-0,15% din PIB. Pe de alta parte, transferurile financiare vor conduce la aprecierea zlotului, care va determina scaderea competitivitatii exportatorilor polonezi, scaderea exporturilor si cresterea deficitului comercial.
În schimb, în celelalte studii care evalueaza costurile si beneficiile adoptarii Politicii Agricole Comune, se accentueaza necesitatea acordarii de plati compensatorii de catre Uniunea Europeana, în caz contrar costurile suportate de populatie si de buget fiind considerate împovaratoare.
- Somai (1998), sustine, ca, la momentul aderarii Ungariei la Uniunea Europeana, preturile produselor agricole vor fi mai mari în Ungaria decât în Uniunea Europeana, cel puțin în cazul unor produse, ceea ce justifica pe deplin acordarea de plati compensatorii. Ori, opinia general împartasita de ceilalti autori, este ca în tarile candidate va aparea un puternic soc al preturilor agricole la momentul aderarii, în sensul cresterii acestora.
- Rowinski (1998) nu împartaseste opinia generala conform careia liberalizarea comertului cu produse agricole va conduce la adâncirea deficitului comercial în comertul cu produse agricole dintre tarile candidate si Uniunea Europeana, data fiind preponderenta produselor autohtone în consum, pe de o parte, iar pe de

cealalta parte, costurile mari de transport determinate de perisabilitatea acestor produse.

Diversitatea acestor opinii este o dovada în plus a gradului de dificultate a examinarii posibilelor implicatii pozitive si negative ale aderarii pentru tarile candidate.

Însa nu numai cercetatori diferiti au opinii diferite, dar chiar si preluarea uneia si aceleiasi politici va reprezenta în sine sursa unor efecte contradictorii. De exemplu, accesul la Piata Interna va oferi, pe de o parte, noi oportunitati de crestere a exporturilor, însa, pe de alta parte, va determina scaderea exporturilor unor sectoare, ca urmare a pierderilor de competitivitate suferite prin obligativitatea preluarii acquisului Pietei Interne si cresterii presiunilor concurentiale. Ceea ce conteaza în mod deosebit sunt **efectele nete** ale tuturor acestor evolutii, cu alte cuvinte, daca implementarea unor anumite politici comunitare va fi, pe ansamblu, benefica sau mai degraba daunatoare. Iata cum se prezinta raspunsul la aceasta întrebare pentru cele 4 domenii ale integrarii studiate în cadrul proiectului Phare-ACE:

În ce priveste **libera circulatie a bunurilor**, trebuie facuta o diferentiere între trei categorii de efecte:

- efectele determinate de liberalizarea schimburilor comerciale cu Uniunea Europeana
- efectele determinate de preluarea tarifului vamal comun si a politicii comerciale comune fata de terti ale Uniunii Europene
- efectele preluarii acquisului Pietei Interne.

În ce priveste **efectele liberalizarii comertului** între tarile candidate si Uniunea Europeana, se poate afirma, fara a gresi, ca acestea s-au produs deja în cea mai mare parte, urmare a transpunerii în practica a Acordurilor de Asociere, încheiate în anii 1991-1996 între tarile candidate si Uniunea Europeana, care prevad crearea unei zone de liber schimb pentru produsele industriale pe parcursul unei perioade de 10 ani. În prezent, procesul crearii zonei liber schimb este aproape finalizat: Uniunea Europeana a abolit taxele vamale la importurile de produse industriale (mai putin produse agricole si textile) din tarile candidate înca din anul 1995, urmând ca în anii 2002-2003, tarile candidate sa elimine la rândul lor ultimele taxe vamale la importurile de produse industriale din Uniunea Europeana. Adaugând faptul ca tarile candidate desfasoara cea mai mare parte a schimburilor comerciale

cu Uniunea Europeana (în medie, 65% în 1999¹⁸), efecte spectaculoase ale liberalizării reciproce a schimburilor comerciale nu mai sunt de așteptat. În această situație, analiza costuri-beneficii devine mai mult o analiză retrospectivă, a efectelor care s-au produs până în prezent. Studiile prezentate în cadrul lucrării de față se axează de fapt pe previzionarea efectelor implementării complete a Acordurilor de Asociere, fără a realiza estimări peste acest orizont de timp.

În literatura de specialitate, conform teoriei liberului schimb, sunt identificate ca efecte pozitive ale liberalizării comerțului, crearea de comerț, adâncirea specializării, economii de scară, creștere economică. Conform acestei teorii, integrarea economică asigură beneficii pentru toate țările participante, indiferent de nivelul de dezvoltare, deoarece oferă fiecărei țări posibilitatea de a se specializa în producția și exportul acelor produse/servicii pentru care înregistrează un avantaj comparativ. Oponenții acestei teorii aduc argumente empirice că integrarea unor țări cu nivele diferite de dezvoltare favorizează de fapt tot țările dezvoltate, care își atrag cea mai mare parte a beneficiilor¹⁹.

A avut asadar liberalizarea schimburilor comerciale dintre țările candidate și Uniunea Europeană un efect pozitiv sau negativ asupra țărilor candidate?

Pe ansamblu, din studiile prezentate, nu se poate trage o astfel de concluzie. Opiniile autorilor sunt împărțite: Orłowski (1998) apreciază că liberalizarea reciprocă a schimburilor comerciale dintre Polonia și Uniunea Europeană va contribui la accelerarea creșterii economice a Poloniei cu 3% pe an timp de 5 ani. Caf și Damijan (1995) apreciază că, pentru Slovenia, implementarea Acordului de Asociere va avea efecte pozitive de ordinul a 2,4-2,7% din PIB. Din calculele lui Havasi et al (1994) pentru Ungaria, reiese însă că beneficiile obținute ca urmare a relaxării regimului protecției tarifare sunt mult inferioare creșterii exporturilor Ungariei în Uniunea Europeană, cu alte cuvinte, liberalizarea schimburilor comerciale a adus beneficii suplimentare ne semnificative pentru economie. Angelov (2001) subliniază faptul că regimul preferențial acordat de Uniunea Europeană favorizează numai produsele bulgarești cu grad redus de competitivitate, ceea ce nu stimulează dezvoltarea ramurilor care detin un avantaj comparativ și ar putea deveni un motor al economiei bulgarești. Abordarea sectorială, folosită în studiul lui Daianu (2000) și al lui Potocnik și Majcen (1996),

¹⁸ Eurostat: „Statistics in Focus-the 13 candidate countries' trade with the EU in 2000”, 17.10.2001, <http://europa.eu.int/comm/eurostat>

¹⁹ A se vedea Paul Krugman și Anthony Venables (1990): „Integration and the competitiveness of Peripheral Industry” în C. Bliss și J.B.de Macedo, eds: „Unity with Diversity in the European Economy: the Community's Southern Frontier”; Mick Dunford (1994): “Winners and Losers: The New Map of Economic Inequality in the European Union” în „European Urban and Regional Studies”, nr. 1, vol.2, 1994

evidentiaza faptul ca integrarea comerciala va favoriza unele ramuri si va defavoriza altele, fara sa se arate însa daca, pe ansamblu, efectul final va fi pozitiv sau negativ.

Evidenta empirica aduce câteva elemente de analiza suplimentare. Pe de o parte, de la semnarea Acordurilor de Asociere, s-a produs o crestere semnificativa a volumului schimburilor comerciale cu Uniunea Europeana²⁰, si a exporturilor tarilor candidate în tarile Uniunii Europene. Pe de alta parte însa, balanta schimburilor comerciale dintre tarile candidate si Uniunea Europeana s-a deteriorat dupa implementarea Acordurilor de Asociere:

Soldul balantei comerciale în comertul dintre tarile candidate si Uniunea Europeana, 1990-2000
(mld. Ecu/Euro)

	1990	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Polonia	-0,065	-2,6	-2,2	-3,0	-7,6	-9,3	-12,0	-11,4	-10,5
Ungaria	-0,02	-1,5	-2,0	-1,1	-1,2	-	-2,2	-1,3	-1,1
Rep. Ceha	-	-1,4	-1,5	-2,6	-4,2	-4,1	-2,1	+0,1	-2,3
Slovenia	-	-0,4	-0,5	-0,9	-0,9	-0,9	-0,9	-1,1	-1,8
Romania	-	-0,4	-	-0,5	-	-	-1,1	-0,6	-1,1
Bulgaria	-0,2	-0,4	-0,3	-0,2	+0,2	+ 0,3	-0,2	-0,5	-0,1
Slovacia	-	-	-	-	-0,6	-0,8	-0,3	+0,5	+0,4
Estonia	-	-0,2	-0,4	-0,4	-0,6	-0,9	-1,0	-0,5	-0,1
Letonia	-	-0,2	-	-0,4	-0,4	-0,5	-0,5	-0,3	-0,1
Lituania	-	-	-0,2	-0,3	-0,4	-0,9	-1,1	-0,6	-0,7

Sursa: Comisia Europeana, DG Comert Exterior; diverse publicatii Eurostat

Conform celor mai multi autori, deficitul balantei comerciale pe termen lung reprezinta un cost. Conform altora (Orlowski 1998), deficitul balantei comerciale nu trebuie interpretat ca un cost daca acesta finanteaza bunuri de investitii. În numarul 8/2001 al Eurostat²¹, se arata ca 47% din importul celor 13 tari candidate din Uniunea Europeana în anul 2000 este dat de importuri de masini si echipamente industriale si vehicule, asadar, conform lui Orlowski, deficitul comercial nu reprezinta un cost. Pe de alta parte însa, aceeasi analiza arata ca cele 13 tari candidate înregistreaza cele mai mari surplusuri comerciale la produsele cu grad redus de prelucrare, si anume articole si accesorii de îmbracaminte si mobilier. Cu alte cuvinte deci, importurile de masini si echipamente industriale au avut un impact limitat asupra restructurarii productiei industriale în tarile

²⁰ de 2,2 ori între 1995 si 2000 (Eurostat: „Statistics in Focus-the 13 candidate countries’ trade with the EU in 2000”, 17.10.2001, <http://europa.eu.int/comm/eurostat>). Pentru România, cresterea este de peste trei ori (Ministerul Afacerilor Externe:

<http://domino.kappa.ro/mae/dosare.nsf/IntegrareEng/8A49E54B289C9C0CC2256A8800307367?OpenDocument>)

²¹ Statistics in Focus-the 13 candidate countries’ trade with the EU in 2000, 17/10/2001

candidate. Daniel Daianu clarifica si mai mult acest aspect în cazul României, observând ca masinile si echipamente industriale importate sunt destinate de fapt productiei acelor bunuri cu grad redus de prelucrare si valoare adaugata scazuta.

Asadar, deteriorarea deficitului balantei comerciale dintre tarile candidate si Uniunea Europeana în defavoarea primelor, corelata cu ponderea majoritara a Uniunii Europene în comertul exterior al tarilor candidate si cu gradul redus de prelucrare al produselor pentru care tarile candidate înregistreaza cele mai mari surplusuri comerciale, indica faptul ca, cel putin pâna în prezent, liberalizarea schimburilor comerciale a fost mai degraba nefavorabila tarilor candidate.

În ce priveste **efectele adoptarii tarifului vamal comun si a politicii comerciale comune fata de terti**, din studiile prezentate, reiese faptul ca, cel putin pe termen scurt, **acestea vor fi negative**. Nivelul mediu de protectie tarifara practicat de tarile candidate este mai ridicat decât nivelul de protectie tarifara din Uniunea Europeana (cu exceptia Estoniei, care si-a liberalizat unilateral schimburile comerciale). Aceasta înseamna ca, la aderare, noile tari membre își vor reduce nivelul protectiei tarifare fata de terti, si deci vor fi mai expuse penetrarii cu produse din tari terte. Pentru Polonia, Orłowski (1998) a calculat ca importurile din tarile terte ar putea creste cu 550 milioane dolari.

Un alt aspect al adoptarii politicii comerciale comune fata de terti este acela ca tarile candidate vor trebui sa preia schema de preferinte tarifare unilaterale a Uniunii Europene, cunoscuta sub numele de Sistemul Generalizat de Preferinte, acordata tarilor în curs de dezvoltare (în prezent numarul tarilor eligibile este de 142²²). În special pentru tarile cunoscute sub denumirea ACP (Asia-Caraibe-Pacific), accesul pe piata Uniunii Europene este, pentru marea majoritate a produselor, scutit de taxe vamale. Tarile candidate practica în prezent propriile scheme de preferinte tarifare, dar care difera ca amploare si structura de schema Uniunii Europene. Obligativitatea preluarii SGP-ului de catre tarile candidate va conduce la cresterea importurilor din tarile beneficiare de preferinte si a deficitului balantei comerciale, la scaderea veniturilor bugetare (calculata la 247,1 milioane dolari pentru Polonia (Kawecka-Wyrzykowska (1998b)), si la cresterea presiunilor concurentiale pentru producatorii autohtoni. Nu putem trage însa o concluzie ferma cu privire la amploarea acestor efecte, întrucât calculele pentru Polonia difera foarte mult. Astfel, Kawecka-Wyrzykowska (1998b), a calculat o cresterea a importurilor din tarile SGP cu 3261,3 milioane dolari, în timp ce Orłowski (1998)

²² Comisia Europeana, DG Comert, http://www.europa.eu.int/comm/trade/miti/devel/ngsp_reg.htm

considera ca aceasta crestere va fi de 85 milioane dolari. Desigur ca, pe termen lung, conform teoriei zonelor de liber schimb, aceasta relaxare a regimului tarifar fata de tarile terte ar trebui sa conduca la efecte pozitive de crestere economica, **pe termen scurt însa, efectele preluarii tarifului vamal comun si politicii comerciale comune ale Uniunii Europene vor fi preponderent negative.**

În ce priveste preluarea acquisului Pietei Interne, acesta va determina **cresterea costurilor de productie ale firmelor**, generate de obligativitatea armonizarii standardelor tehnice, de calitate, de mediu, de siguranta la locul de munca, etc, cu cele din Uniunea Europeana. Costurile de productie mai ridicate vor determina o **pierdere de competitivitate**, care va conduce la **scaderea exporturilor tarilor candidate**, atât Uniunea Europeana, cât si în tarile terte, la **cresterea importurilor**, si deci la **deteriorarea balantei comerciale**. Pentru Polonia, Orłowski (1998) a calculat ca deteriorarea balantei comerciale va fi de ordinul a 2,6 miliarde dolari. Efectele pozitive ale preluarii acquisului Pietei Interne: cresterea încrederii consumatorilor, atât nationali cât si din Uniunea Europeana, o mai buna stare de sanatate a populatiei, conditii mai sigure la locul de munca, un mediu mai curat, sunt necuantificabile si fara vizibilitate pentru producatori, care vor trebui sa preia asupra lor costurile ajustarii la standardele europene. **Asadar, preluarea acquisului Pietei Interne va reprezenta cu certitudine un cost pentru tarile candidate, cel puțin pe termen scurt.**

Orłowski (1998) propune ca solutie pentru atenuarea costurilor participarii la Piata Interna, cresterea productivitatii firmelor autohtone, obiectiv la realizarea caruia guvernul poate contribui prin crearea unui mediu macroeconomic stabil si a cadrului legislativ pentru functionarea unei economii de piata, prin privatizarea si restructurarea întreprinderilor de stat. Mortensen si Richter (2000) atrag atentia asupra faptului ca este foarte important ca eforturile investitionale necesare ajustarii la standardele europene sa nu se concentreze în timp, pe parcursul a câtorva ani, ci sa fie distribuite pe o perioada cât mai lunga, astfel încât costurile sa poata fi sustenabile si sa se bazeze pe cresterea productivitatii. Aceasta ar însemna ca tarile candidate sa negocieze perioade de tranzitie cât mai lungi pentru implementarea partilor celor mai costisitoare din acquisul Pietei Interne, cum sunt cele care se refera la respectarea standardelor de mediu. Pozitia Uniunii Europene este însa de a nu acorda nici un fel de perioade tranzitorii în ce priveste transpunerea si implementarea acquisului Pietei Interne, si, dealtfel, nici tarile

candidate nu au cerut perioade de tranzitie, cu câteva exceptii²³ care nu se refera la eforturi investitionale.

Ramâne asadar de vazut în ce masura tarile candidate își vor putea respecta angajamentele luate în cadrul procesului de negociere, si mai ales în ce masura acestea vor afecta competitivitatea propriilor firme exportatoare. Un sondaj realizat de Eurochambres si SBRA în 2001 în legatura cu stadiul pregatirii pentru Piata Interna în tarile candidate, arata ca firmele mai trebuie sa implementeze în medie cca. 35% din acquis:

Analiza gradului de armonizare a standardelor firmelor
din tarile candidate cu acquisul pietei interne
(1 – foarte scazut, 4 – complet)

Segmentul de acquis	Gradul de armonizare mediu
Certificarea produselor, reguli tehnice, standarde	2,7
Protectia consumatorilor si responsabilitatea producatorilor	2,7
Reguli privind concurenta	2,7
Siguranta la locul de munca	2,6
Calitatea si siguranta alimentelor	2,6
Protectia mediului	2,6
Etichetarea, marcile, patentele	2,5

Sursa: „A company survey on the State of Preparations for the Single Market”, Eurochambres si SBRA, 2001

În orice caz, trebuie subliniat faptul ca nici actualele tari membre nu au implementat în totalitate acquisul Pietei Interne. Numarul din mai 2001 al *Internal Market Scoreboard* arata ca deficitul implementarii legislatiei Pietei Interne variaza între 4,8% pentru Grecia si 0,5% pentru Suedia²⁴.

Asadar, cele trei categorii de efecte, determinate de liberalizarea schimburilor comerciale, preluarea tarifului vamal comun si a politicii comerciale comune fata de terti, si preluarea acquisului Pietei Interne, ar putea conduce, cumulate, la cresterea deficitului comercial al tarilor candidate în primii ani dupa aderare, aceasta fiind de altfel si experienta extinderilor anterioare (Mortensen si Richter 2000). Dintre studiile prezentate, singurul care ia în

²³ Sloveniei si Lituaniei li s-a acordat o perioada de tranzitie pâna în 2007 privind reînnoirea autorizatiilor de comercializare a produselor farmaceutice; Poloniei i s-a acordat o perioada de tranzitie pâna în 2005 privind validitatea licentelor pentru aparatura medicala

²⁴ Comisia Europeana, DG Piata Interna

considerare toate aceste aspecte este cel al lui Orłowski (1998), care a calculat ca, după aderarea la Uniunea Europeană, Polonia va înregistra un deficit al balanței comerciale de 4,1 miliarde dolari²⁵ (din care deficitul cu Uniunea Europeană va fi de 2,2 miliarde dolari²⁶), care va fi rezultatul unei creșteri a exporturilor cu 3 miliarde dolari, și a unei creșteri a importurilor cu 7,1 miliarde dolari.

*
* *

În ce privește **politica de dezvoltare regională**, efectele nu sunt foarte clare. Țările candidate au toate un nivel de dezvoltare mult sub media Uniunii Europene. PIB-ul pe cap de locuitor, exprimat în unități ale puterii de cumpărare, este cuprins între 22% din media Uniunii Europene pentru Bulgaria, și 71% pentru Slovenia. Asadar, toate țările candidate se încadrează în Obiectivul 1 al Politicii Regionale și sunt eligibile pentru sume din cadrul Fondurilor Structurale și Fondului de Coeziune. Aceste transferuri nerambursabile, reprezentând un aflus de resurse financiare în economie, sunt beneficii certe ale aderării la Uniunea Europeană. Toate studiile prezentate încearcă deci să estimeze valoarea aproximativă a transferurilor, folosind diverse scenarii ale momentului aderării și criteriilor de repartitie a Fondurilor Structurale. Estimările acestor sume sunt rezumate în tabelul de mai jos:

²⁵ Cifra este depășită: la sfârșitul anului 2000, deficitul comercial al Poloniei era de 17,2 miliarde dolari (Institutul de Statistică al Poloniei, nr. 5/2001)

²⁶ Cifra este depășită: la sfârșitul anului 2000, deficitul comercial al Poloniei cu Uniunea Europeană era de 7,8 miliarde dolari (Institutul de Statistică al Poloniei, nr. 5/2001)

Tara	Modalitatea de calcul	Suma transferurilor	Autorul
Ungaria	Repartitie conform regulilor comunitare	2,5 miliarde Euro anual (fonduri structurale + fondul de coeziune + programe comunitare), reprezentând 7,7% din PIB-ul Ungariei	Horvath si Illes (1997)
	Pe baza sumelor primite de Grecia, Irlanda si Portugalia	2,4 miliarde Euro anual (fonduri structurale+fondul de coeziune)	Dorgai (1997)
	Pentru a face fata cofinantarii	1,4 miliarde Euro anual (fonduri structurale, fondul de coeziune si participarea la programe comunitare)	Dorgai (1997)
	Conform cu Agenda 2000	722 milioane Euro în 2002 si 2 miliarde Euro în 2006 (fonduri structurale, fondul de coeziune si participarea la programe comunitare)	Szemler (1998)
Polonia	În functie de capacitatea de absorbtie si cofinantare, transferurile catre Spania	1,5-2 miliarde Euro anual în primii ani ai dupa aderare, reprezentând 1-1,5% din PIB	Kwiecinski (1995)
Cehia	-	1,19-1,33 miliarde Euro anual (fonduri structurale si fondul de coeziune)	Ministerul Dezvoltarii

Sunt doua conditii care trebuie îndeplinite pentru ca noile tari membre sa beneficieze de aceste fonduri: identificarea de proiecte de dezvoltare regionala care sa fie acceptate de Uniunea Europeana, si participarea la finantarea politicii regionale, atât prin aport la bugetul comunitar, cât si prin cofinantare cu resurse proprii. În ce priveste necesitatea cofinantarii, se ridica problema identificarii acestor surse financiare. În general, proiectele finantate de Uniunea Europeana sunt cele de investitii în infrastructura. Ori, daca, pentru a cofinanta aceste proiecte, vor fi reduse sumele care anterior erau alocate învatamântului sau sanatatii de exemplu, se pune întrebarea daca nu cumva investitia în infrastructura este mai degraba un cost decât un beneficiu (Mortensen si Richter 2000), cu atât mai mult cu cât vor aparea si costuri de întretinere ulterioara a investitiei realizate (Horvath si Illes 1997). Cu alte cuvinte deci, daca proiectele agreeate de Uniunea Europeana nu se înscriu printre prioritatile politicii nationale de dezvoltare regionala, fie aceste obiective vor trebui abandonate, fie ele se vor realiza în continuare, dar vor trebui identificate alte surse de cofinantare pentru proiectele agreeate de Uniunea Europeana, ceea ce va creste presiunile asupra bugetului. În cadrul unui seminar pe probleme de mediu organizat recent de Institutul European din România, invitatul din partea Primariei Municipiului Bucuresti a exprimat punctul de vedere ca la

nivelul Primăriei, există retineri majore în contractarea fondurilor de pre-aderare ISPA, acordate de Uniunea Europeană pentru finanțarea investițiilor de mediu și infrastructură, tocmai datorită criteriului cofinanțării, pentru care bugetul local nu deține fonduri.

Chiar și în situația optimistă în care cerința de cofinanțare nu depășește sumele alocate oricum de guvern dezvoltării regionale, iar proiectele aprobate de Uniunea Europeană nu diferă mult de propriile obiective de dezvoltare regională, Szemler (1998) avertizează asupra situației posibile în care, în primii ani după aderare, statele candidate să fie de fapt contribuitori și nu beneficiari ai politicii regionale. Acest efect este posibil dacă se ține cont de propunerile, până acum cele mai de actualitate, exprimate de Comisie în Agenda 2000, de a crește gradual în timp sprijinul structural pentru noile țări membre, pentru a evita problemele cauzate de o capacitate de absorbție scăzută. În această ipoteză, transferurile vor fi cele mai mici în primii ani ai aderării, rezultatul imediat putând fi, după cum calculează Szemler (1998), net negativ.

Asadar, pe termen scurt, efectul aplicării politicii regionale a Uniunii Europene în viitoarele țări membre este neclar, și beneficiile, dacă vor exista, ar putea fi mult limitate ca mărime. Pe termen lung însă, pe măsura ce toate aceste dificultăți vor fi depășite, efectul final va fi unul net pozitiv.

*

* *

În ce privește **Politica Agricolă Comună**, majoritatea studiilor prezentate se concentrează asupra a **doua aspecte** care sunt considerate a influența în mod semnificativ balanța costuri-beneficii: **prețurile produselor agricole și plățile compensatorii.**

În ce privește prețurile, autorii consideră (aproape²⁷) în unanimitate că, la momentul aderării, va exista un „soc” al prețurilor produselor agricole destul de pronunțat, în sensul creșterii acestora, datorită diferențelor mari dintre nivelul prețurilor produselor agricole din țările candidate și cele membre ale Uniunii Europene. Această creștere accentuată a prețurilor va fi un **beneficiu** absolut pentru producătorii agricoli, ale căror venituri și nivel de trai vor crește, dar în același timp va reprezenta un **cost** absolut pentru consumatori, ale căror cheltuieli

²⁷ Somai (1998) crede că, la momentul aderării Ungariei la Uniunea Europeană, prețurile la produsele agricole vor fi mai mari decât cele din Uniunea Europeană, cel puțin în cazul câtorva produse

pentru alimente vor crește. Acest din urma efect devine deosebit de important mai ales în condițiile în care în țările candidate ponderea cheltuielilor pentru alimente în cosul de consum este foarte mare, fiind în medie de 36,3% (cel mai mult în România – 58%, cel mai puțin în Slovenia – 23,5 %), fata de numai 17,4% în țările candidate²⁸.

Dincolo de aceste efecte evidente, creșterea prețurilor agricole va produce efecte propagate în lant, putând deveni în cele din urma un factor destabilizator pentru întreaga economie. Este suficient sa ne gândim de exemplu ca, creșterea prețurilor la alimente, va determina creșterea prețurilor în industria turistica, scăderea competitivității operatorilor din turism, reducerea numărului de turisti, a încasărilor din turism, s.a.m.d. În mod analog, creșterea prețurilor agricole va exercita presiuni pentru creșterea salariilor, atât în mediul public, cât și în cel privat, ceea ce va conduce la creșterea cheltuielilor bugetare, aferente creșterii salariilor din sectorul public, și la scăderea competitivității firmelor din sectorul privat.

În ce privește plățile compensatorii, tot (aproape²⁹) în unanimitate, autorii studiilor prezentate considera ca efectele asupra bugetului vor fi net pozitive sau net negative în funcție de acordarea sau neacordarea lor. Dacă plățile compensatorii și subvențiile la export ar fi extinse și asupra noilor țări membre, transferurile vor putea fi de ordinul a 390-440 milioane ECU anual pentru Cehia (beneficii nete, după ce s-a scăzut contribuția Cehiei la bugetul alocat Politicii Agricole Comune), 1,25 miliarde ECU transferuri anuale totale pentru Ungaria (Halmai și Velikovszky 1998-transferurile nete nu sunt calculate), 2-2,3 miliarde ECU anual pentru Polonia (Piskorz și Plewa 1996 – transferurile nete nu sunt calculate). În schimb, dacă nu s-ar acorda plăți compensatorii, pierderile nete ar fi de ordinul a 14 milioane ECU pentru Slovenia (Erjavek, Majcen și Rednak 1997), sau 883 milioane ECU pentru Cehia.

Datorită varietății și complexității acestor transformări, **este foarte dificil de spus dacă efectul net al preluării mecanismelor Politicii Agricole Comune va fi în final pozitiv sau negativ**. Efectul net va depinde, în cele din urma, de evoluția ulterioară a Politicii Agricole Comune, de gradul de convergență dintre agriculturile țărilor candidate și cea a Uniunii Europene, și de rezultatul negocierilor de aderare. Piskorz și Plewa (1996) considera ca, pentru prevenirea și

²⁸ Comisia Europeană, Directoratul General pentru Agricultură: „Politici și instrumente de preaderare în agricultură”, Fact sheets, septembrie 2001. Date din 1998.

²⁹ Orłowski (1996) este singurul autor care se declară împotriva acordării de plăți compensatorii, pe motiv că acestea vor întârzi restructurarea agriculturii în Polonia, vor conduce la deprecierea zlotului și la scăderea competitivității producătorilor. El propune în schimb o perioadă de tranziție mai lungă, pe parcursul căreia creșterea prețurilor să fie graduală și să se bazeze numai pe creșterea productivității

atenuarea efectelor negative, este necesar ca ajustarea preturilor agricole sa aiba loc gradual, pe parcursul unei perioade de tranzitie, si numai cu sprijinul financiar al Uniunii Europene, sub forma platilor compensatorii si subventiilor la export, chiar si asa, consumatorii tot trebuind sa suporte preturile mai mari. Orłowski (1996) merge chiar mai departe, recomandând ca, în perioada de tranzitie, sprijinul financiar al Uniunii Europene sa fie îndreptat în exclusivitate spre masuri active de restructurare si crestere a productivitatii în agricultura, astfel încât cresterea preturilor agricole sa aiba o baza reala. Opinia lui, desi singulara, s-ar putea sa fie de fapt cea mai realista, deoarece Consiliul European de la Berlin (martie 1999), pe baza propunerilor exprimate de Comisie în Agenda 2000, a adoptat pozitia conform careia platile compensatorii nu vor fi acordate noilor state membre, pe motiv ca ele reprezinta, dupa cum arata si termenul, o compensatie acordata fermierilor vestici pentru a mentine un nivel constant al veniturilor acestora, în conditiile scaderii preturilor pe piata internationala. Ori, în tarile candidate, nu se pune problema ca preturile produselor agricole sa scada, ci, din contra, sa creasca, ulterior adoptarii Politicii Agricole Comune.

*

* *

În ce priveste **Uniunea Economica si Monetara**, nici unul din studiile prezentate, mai putin cel pentru Slovenia (Gros si Vandille 1995), nu realizeaza o estimare numerica a efectelor. Chiar si pentru Slovenia, indicatorul folosit este unul simplist, bazat pe similaritatea structurii comertului exterior cu media structurii comertului intra-UE.

În rest, efectele aderarii la Uniunea Economica si Monetara sunt identificate numai sub aspect descriptiv. Majoritatea autorilor accepta în mod unanim efectele benefice de stabilizare si crestere macroeconomica, însa, tot aproape în unanimitate, avertizeaza asupra pericolului aderarii prea timpurii la Uniunea Economica si Monetara.

Aderarea tarilor candidate la Uniunea Economica si Monetara nu este obligatorie: vor adera numai acele tari care vor **dori** si care **îndeplinesc criteriile de aderare**, adica criteriile de convergenta de la Maastricht si participarea timp de doi ani la Mecanismul Ratelor de Schimb (Exchange Rate Mechanism), în cadrul caruia tarile candidate trebuie sa își fixeze ratele de schimb ale monedelor lor nationale relativ la moneda EURO. O data aceste criterii îndeplinite, devine posibila aderarea la Uniunea Economica si Monetara, care echivaleaza, pentru tarile participante, cu

cedarea suveranitatii asupra politicii monetare în favoarea Bancii Central Europene.

Aderarea tarilor candidate la Uniunea Economica si Monetara va fi însa în dezavantajul acestora daca vor avea rate de inflatie mai mari decât în statele membre actuale, deoarece, în conditiile monedei unice, inflatia ridicata va însemna o pierdere continua de competitivitate a producatorilor si exportatorilor autohtoni, care va determina deteriorarea balantei comerciale. Deficitul comercial nu va mai putea fi corectat prin devalorizare, si nici instrumentul ratei dobânzii nu va mai putea fi utilizat pentru scaderea inflatiei, asadar vor trebui adoptate alte masuri deflationiste (cresterea fiscalitatii de exemplu) care vor contracta consumul, productia si cresterea economica.

Ori, în tarile candidate, stabilitatea macroeconomica este înca fragila (a se vedea în acest sens evolutia macroeconomica a Poloniei), iar transformarile necesare tranzitiei la economia de piata nu s-au finalizat. De aceea, autorii studiilor prezentate recomanda ca, pentru tarile candidate care nu pot sa-si controleze presiunile inflationiste, optiunea pentru aderarea la Uniunea Economica si monetara sa fie întârziata pentru o perioada de câtiva ani, timp în care sa obtina o stabilizare macroeconomica reala. Altfel, **efectul net va fi, cel puțin pe termen scurt, unul negativ, de încetinire a cresterii economice.** Oricum, în conditiile în care prima extindere a Uniunii Europene este prognozata a avea loc în 2002, noile tari membre nu vor putea sa adere la Uniunea Economica si Monetara mai devreme de 2006, întrucât vor fi necesari cca. 2 ani pentru ratificarea tratatelor de aderare, si înca 2 ani de participare la Mecanismul Ratelor de Schimb.

*

* *

În ce priveste România, faptul ca, cel mai probabil, un numar de 8 tari candidate din Europa Centrala si de Est vor adera mai devreme la Uniunea Europeana, va reprezenta un avantaj pentru tara noastra din punctul de vedere al identificarii costurilor-beneficiilor aderarii. Experienta primilor ani în calitate de membru a acestor tari va semnala o parte din efectele negative pe termen scurt, confirmând sau infirmând unele din previziuni si usurând astfel într-o oarecare masura eforturile cercetatorilor si guvernantilor români de a identifica aceste efecte. În mod cert însa, efectele pe termen mediu si lung, vor trebui analizate cu atentie, pentru a evita evolutiile de natura a produce destabilizare macroeconomica.

Sumarul concluziilor prezentate este urmatorul:

- 1. Efectele liberalizarii comertului s-au produs în cea mai mare parte. Efecte spectaculoase privind comertul cu Uniunea Europeana nu mai sunt de asteptat dupa aderare. Evidenta empirica sugereaza ca, cel puțin până în prezent, efectele liberalizarii comertului au fost mai degraba nefavorabile tarilor candidate.**
- 2. Efectele pe termen scurt ale preluarii tarifului vamal comun al Uniunii Europene si a Sistemului Generalizat de Preferinte vor fi negative, constând în cresterea importurilor din tarile terte si deteriorarea balantei comerciale. Din studiile prezentate, nu se poate trage o concluzie cu privire la amploarea acestor efecte.**
- 3. Efectele pe termen scurt ale preluarii acquisului Pietei Interne vor fi negative, deoarece necesita eforturi investitionale pentru ajustarea la standardele europene, care vor determina o scadere de competitivitate a firmelor autohtone, scaderea exporturilor, si deteriorarea balantei comerciale.**
- 4. Efectele pe termen scurt ale adoptarii Politicii Regionale a Uniunii Europene sunt neclare. Este posibil ca ele sa fie chiar negative, daca în primii ani dupa aderare fondurile alocate vor fi mici, conform propunerilor din Agenda 2000. Daca efectele pe termen scurt vor fi pozitive, acestea vor fi limitate ca importanta.**
- 5. Efectele adoptarii Politicii Agricole Comune sunt neclare. Ele vor depinde de diferentele de pret dintre tarile candidate si tarile Uniunii Europene la momentul aderarii, ca si de evolutia ulterioara a Politicii Agricole Comune. Cei mai multi autori considera ca efectele vor fi negative daca nu se vor acorda plati compensatorii si subventii pentru export.**
- 6. Efectele pe termen scurt ale aderarii la Uniunea Economica si Monetara vor fi negative daca aceasta va avea loc prematur, înainte ca în tarile candidate sa se încheie procesul de tranzitie la economia de piata si sa se creeze cadrul propice pentru stabilizarea macroeconomica.**

În concluzie, este de asteptat ca, în primii ani ai aderarii la Uniunea Europeana, toate aceste efecte cumulate: deteriorarea balantei comerciale, scaderea competitivitatii firmelor, cresterea preturilor produselor agricole, identificarea de fonduri pentru cofinantarea proiectelor de dezvoltare regionala, contributia la bugetul comunitar, sa determine un efect net negativ. Efectele pozitive ale aderarii la Uniunea Europeana, de stabilitate si crestere economica, vor prevala în cele din urma, dar ele se vor face simtite numai pe termen mediu si lung.

TABLOUL COSTURILOR SI BENEFICIILOR ADERARII TARILOR CANDIDATE LA LA PIATA INTERNA SI UNIUNEA VAMALA, POLITICA AGRICOLA COMUNA, POLITICA REGIONALA, SI UNIUNEA ECONOMICA SI MONETARA

	Beneficii	Costuri
Piata Interna si Uniunea vamala	<ul style="list-style-type: none"> o Accelerarea cresterii economice pe termen lung (calculata la 0,3% pe an pentru Polonia (Orlowski 1998), 2,4-2,7 % pentru Slovenia - Caf si Damijan 1995) o Cresterea exporturilor sectoarelor orientate catre export si cu nivel redus al protectiei vamale o Scaderea costurilor de productie ale firmelor datorita economiilor de scara (cu 5-8 % pentru Slovenia -Caf si Damijan 1995) 	<ul style="list-style-type: none"> o Contractia sectoarelor sensibile la liberalizarea comerului (în general, sectoarele orientate spre piata domestica si cele protejate în mod traditional) o Penetrare sporita cu produse din tari tertе, datorita micșorării nivelului protectiei tarifare o Scaderea exporturilor, determinata de pierderea competitivitatii întreprinderilor prin preluarea acquisului Pietei Interne si cresterea presiunilor concurențiale o Deteriorarea balantei comerciale pe termen scurt o Posibila destabilizare economica si monetara o Scaderea veniturilor la buget, aferente încasarilor din taxe vamale
Politica Agricola Comuna	<ul style="list-style-type: none"> o Accesul la Fondul European de Orientare si Garantare Agricola o Cresterea productiei agricole si a contributiei acesteia la buget o Cresterea competitivitatii industriei alimentare o Scaderea cheltuielilor statului pentru subventionarea agriculturii o Cresterea exporturilor de produse agricole o Cresterea veniturilor producatorilor agricoli o Dezvoltarea zonelor rurale 	<ul style="list-style-type: none"> o Cresterea cheltuielilor pentru hrana ale populatiei (în Polonia, cu 2 mld. Euro daca se acorda plati compensatorii si cu 5 mld. Euro fara acordarea de plati compensatorii (Piskorz si Plewa 1996) o Încetinirea dezvoltarii unor ramuri (lactate, carne, cereale) prin impunerea de cote de productie o Aprecirea monedei nationale ca urmare a unei capacitati de absorbtie scazute o Cresterea inflatiei datorita creșterii artificiale a preturilor (în Ungaria, cu 7-10%- Halmai si Velikovsky 1998)

	Beneficii	Costuri
Dezvoltarea regionala	<ul style="list-style-type: none"> ○ Accesul la fondurile structurale ale Uniunii Europene (2 miliarde Euro pentru Ungaria în 2006 – Szemler 1998) ○ Dezvoltare economica echilibrata ○ Dezvoltarea infrastructurii regionale ○ Accesul la know-how-ul Uniunii Europene privind elaborarea de masuri de politica de dezvoltare regionala ○ Atractivitate sporita pentru investitorii straini 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Presiuni asupra bugetului sau sacrificarea unor obiective nationale, date de o posibila neconcordanta între obiectivele nationale si proiectele finantate de Uniunea Europeana ○ Costuri bugetare determinate de cerinta de co-finantare (0,8-1,3% din PIB pentru Ungaria – Horvath si Illes 1997) ○ Aprecierea monedei nationale ca urmare a unei capacitati de absorbtie scazute ○ Costuri ulterioare cu întreținerea proiectelor de investitii realizate cu sprijin comunitar
Uniunea Economica si Monetara	<ul style="list-style-type: none"> ○ Stoparea fenomenului inflationist ○ Stabilizare macroeconomica ○ Reducerea costurilor de tranzactionare ○ Atractivitate sporita pentru capitalul strain, datorita climatului macroeconomic stabil ○ Folosirea de politici „sanatoase” pentru reglarea dezechilibrelor balantei de comerciale, ca alternativa la devalorizare 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Posibila scadere a PIB-ului, însoțita eventual de cresterea somajului, data de aplicarea de politici deflationiste excesive pentru corectarea deficitului balantei comerciale si/sau de plati

Bibliografie

1. Angelov, Ivan (2001): „Costs and Benefits of Bulgarian Integration in the European Union” (Costurile si beneficiile integrarii Bulgariei în Uniunea Europeana), Academia Bulgara de Stiinte
2. Barta, Vit (1999): „Measurement of Costs and Benefits of Accession to the European Union for Selected CEECs. Country report for the Czech Republic” (Masurarea costurilor si beneficiilor aderarii la Uniunea Europeana pentru câteva tari candidate. Cazul Republicii Cehe), mimeo, WIIW
3. Biroul Comitetului pentru Integrare Europeana din cadrul guvernului polonez (1997): „National Strategy for Integration” (Strategia nationala pentru integrare) în Kawecka-Wyrzykowska (1998a): „Masurarea costurilor si beneficiilor aderarii la Uniunea Europeana pentru câteva tari candidate. Cazul Poloniei”
4. Bobek, V. et al, eds. (1996): „Strategy of International Economic Relations – From Associated to Full-Fledged Membership in the European Union” (Strategia relatiilor economice internationale: de la asociere pâna la aderarea deplina), în Boris Majcen (1999): „Masurarea costurilor si beneficiilor aderarii la Uniunea Europeana pentru câteva tari candidate. Cazul Sloveniei”
5. Caf, D si J. Damijan (1995): „Welfare Effects of Trade Liberalisation and Integration on the Slovene Economy: A General Equilibrium Analysis” (Efecte pozitive ale liberalizarii comertului si integrarii în Uniunea Europeana asupra Sloveniei – o analiza de echilibru general) în Majcen, Boris (1999): „Masurarea costurilor si beneficiilor aderarii la Uniunea Europeana pentru câteva tari candidate. Cazul Sloveniei”
6. Capital (2001): „România vrea sa sparga CEFTA”, nr. 41, p. 17
7. Cizelj, Boris (2001): „Corporate Readiness for Enlargement in Central and Eastern Europe: A company survey on the State of Preparations for the Single Market”, Bruxelles: Eurochambres si SBRA

8. Czyzewski, B si W.M.Orlowski (1993): „Simulation model of Polish Agricultural Policy” (Model de simulare a politicii agricole în Polonia), în Kawecka-Wyrzykowska (1998a): „Masurarea costurilor si beneficiilor aderarii la Uniunea Europeana pentru câteva tari candidate. Cazul Poloniei”
1. Daianu, Daniel (2001), coordonator: „Câstigatori si perdanti în procesul de integrare europeana. O privire asupra României”, Bucuresti: Centrul Român de Politici Economice
2. De Grawe, P si Y. Aksoi (1997): „Inclusion of the Central European Countries in the European Monetary Integration Process” (Participarea tarilor din Europa Centrala si de Est la procesul integrarii monetare), în Majcen, Boris (1999): „Masurarea costurilor si beneficiilor aderarii la Uniunea Europeana pentru câteva tari candidate. Cazul Sloveniei”
3. Dorgai, Laszlo (1997): „Can We Count on the Assistance of the EU in the Treatment of Regional Inequalities?” (Se poate conta pe sprijinul Uniunii Europene în rezolvarea problemelor regionale?), în Szemler (1999): „Masurarea costurilor si beneficiilor aderarii la Uniunea Europeana pentru câteva tari candidate. Cazul Ungariei”
4. Erjavek, E., Rednak, M. Si Volk, T.(1997), eds: „Slovene Agriculture and European Union” (Agricultura Slovena si Uniunea Europeana), în Boris Majcen (1999): „Masurarea costurilor si beneficiilor aderarii la Uniunea Europeana pentru câteva tari candidate. Cazul Sloveniei”
5. Erjavek, E, B. Majcen si M. Rednak (1997) „The Effects of Inclusion of Slovenia into the International Integration on the Slovene Agriculture: Slovene Agriculture and the European Union” (Efectele includerii Sloveniei în structurile integrationiste internationale asupra agriculturii: agricultura slovena si Uniunea Europeana), în Boris Majcen (1999): „Masurarea costurilor si beneficiilor aderarii la Uniunea Europeana pentru câteva tari candidate. Cazul Sloveniei”
6. Eurostat: „Statistics in Focus: the 13 candidate countries trade with EU in 2000”, nr. 8/17.10.2001
7. Gros, Daniel si G. Vandille (1995): „Slovene and European Trade Structures” (Slovenia si structurile comerciale europene), în Majcen, Boris

- (1999): „Masurarea costurilor si beneficiilor aderarii la Uniunea Europeana pentru câteva tari candidate. Cazul Sloveniei”
8. Halmai, Peter si Laszlo Velikovszky (1998): „Quantitative Analysis of the Expected Agricultural Effects of the EU membership of Hungary” (Analiza cantitativa a efectelor preconizate ale aderarii Ungariei la Uniunea Europeana asupra agriculturii), în Szemler (1999): „Masurarea costurilor si beneficiilor aderarii la Uniunea Europeana pentru câteva tari candidate. Cazul Ungariei”
 9. Havasi, Eva et al (1994): „The Effect of the Europe Agreement on the Performance and Competitiveness of the Hungarian Economy” (Efectele Acordului European, în special în ce priveste reglementarile de libera circulatie a bunurilor, asupra performantei si competitivitatii economiei unguresti), în Szemler (1999): „Masurarea costurilor si beneficiilor aderarii la Uniunea Europeana pentru câteva tari candidate. Cazul Ungariei”
 10. Horvath, Gyula si Ivan Illes (1997): „Regional Development and Policy. Tasks of Strengthening the Economic and Social Cohesion in Hungary in the Period of the Accession to the European Union” (Politica de dezvoltare regionala. Masuri pentru întarirea coeziunii economice si sociale în Ungaria în perioada de pre-aderare), în Szemler (1999): „Masurarea costurilor si beneficiilor aderarii la Uniunea Europeana pentru câteva tari candidate. Cazul Ungariei”
 11. Institutul de Cercetare a Economiei Agricole, Praga (1997, 1998): „Impactul estimat al aderarii la UE asupra agriculturii cehe”, în Barta, Vit (1999): „Masurarea costurilor si beneficiilor aderarii la Uniunea Europeana pentru câteva tari candidate. Cazul Republicii Cehe”
 12. Kawecka-Wyrzykowska, Elzbieta (1998a): „Measurement of Costs and Benefits of Accession to the European Union for Selected CEECs. Country Report Poland” (Masurarea costurilor si beneficiilor aderarii la Uniunea Europeana pentru câteva tari candidate. Cazul Poloniei)
 13. Kawecka-Wyrzykowska, Elzbieta (1998b): „Consequences of the Adoption by Poland of GSP tariff preferences system of the EU” (Consecintele adoptarii Sistemului Generalizat de Preferinte Tarifare al Uniunii Europene de catre Polonia), în Kawecka-Wyrzykowska (1998a): „Masurarea costurilor

si beneficiilor aderarii la Uniunea Europeana pentru câteva tari candidate. Cazul Poloniei”

14. Kwiecinski, Andrej (1995): „Structural Funds in the European Union. Possible Benefits for Poland” (Fondurile structurale în Uniunea Europeana – posibile beneficii pentru Polonia), în Kawecka-Wyrzykowska (1998a): „Masurarea costurilor si beneficiilor aderarii la Uniunea Europeana pentru câteva tari candidate. Cazul Poloniei”
15. Lutkowski, Karol (1997a): „European Monetary Union and Strategy for integration in Poland” (Uniunea Monetara si strategia integrarii Poloniei), în Kawecka-Wyrzykowska (1998a): „Masurarea costurilor si beneficiilor aderarii la Uniunea Europeana pentru câteva tari candidate. Cazul Poloniei”
16. Lutkowski, Karol (1997b): „Poland’s Preparation to Membership of the European Union” (Pregatirea Poloniei pentru aderarea la Uniunea Europeana), în Kawecka-Wyrzykowska (1998a): „Masurarea costurilor si beneficiilor aderarii la Uniunea Europeana pentru câteva tari candidate. Cazul Poloniei”
17. Majcen, Boris (1995): „Foreign Trade Liberalisation of Industrial and Agriculture Products” (Liberalizarea comertului exterior cu produsele industriale si agricole), în Majcen, Boris (1999): „Masurarea costurilor si beneficiilor aderarii la Uniunea Europeana pentru câteva tari candidate. Cazul Sloveniei”
18. Majcen, Boris (1999): „Measurement of Costs and Benefits of Accession to the European Union for Selected CEECs. Country Report Slovenia” (Masurarea costurilor si beneficiilor aderarii la Uniunea Europeana pentru câteva tari candidate. Cazul Sloveniei), Liubliana: Institutul de Cercetari Economice
19. Mortensen, Jorgen si Sandor Richter (2000): „Measurement of Costs and Benefits of Accession to the European Union for Selected CEECs. Final Report” (Masurarea costurilor si beneficiilor aderarii la Uniunea Europeana pentru câteva tari candidate. Raport final), WIIW Working papers
20. Orłowski, Witold (1996): „Road to Europe. Macroeconomics of Integration into the European Union” (Un drum spre Europa. Macroeconomia aderarii la Uniunea Europeana), în Kawecka-Wyrzykowska (1998a): „Masurarea

costurilor si beneficiilor aderarii la Uniunea Europeana pentru câteva tari candidate. Cazul Poloniei”

- 21.Orlowski, M. Witold (1998): „Results of Poland’s Accession to the EU Customs Union”, (Rezultatele aderarii Poloniei la Uniunea Vamala) în Kawecka-Wyrzykowska (1998a): „Masurarea costurilor si beneficiilor aderarii la Uniunea Europeana pentru câteva tari candidate. Cazul Poloniei”
- 22.Piskorz, W si Jerzy Plewa (1996): „Scenarios for Integration of Polish Agriculture with the European Union” (Scenarii ale integrarii agriculturii poloneze cu agricultura Uniunii Europene), în Kawecka-Wyrzykowska (1998a): „Masurarea costurilor si beneficiilor aderarii la Uniunea Europeana pentru câteva tari candidate. Cazul Poloniei”
- 23.Potocnik, J. si B. Majcen (1996): „Possible Effects of Slovene Integration into the EU” (Efecte posibile ale integrarii Sloveniei în Uniunea Europeana), în Majcen, Boris (1999): „Masurarea costurilor si beneficiilor aderarii la Uniunea Europeana pentru câteva tari candidate. Cazul Sloveniei”
- 24.Rowinski, Janusz. (1998): „Agriculture – A Key Issue” (Agricultura – o problema fundamentala), în Kawecka-Wyrzykowska (1998a): „Masurarea costurilor si beneficiilor aderarii la Uniunea Europeana pentru câteva tari candidate. Cazul Poloniei”
- 25.Somai, Miklos (1998): „The Chances of the Hungarian Agricultural Sector on the Threshold of the EU Accession Talks” (Sansele agriculturii unguresti în apropierea momentului aderarii), în Szemler (1999): „Masurarea costurilor si beneficiilor aderarii la Uniunea Europeana pentru câteva tari candidate. Cazul Ungariei”
- 26.„Strategia Sloveniei de aderare la Uniunea Europeana” (1997), în Boris Majcen (1999): „Masurarea costurilor si beneficiilor aderarii la Uniunea Europeana pentru câteva tari candidate. Cazul Sloveniei”
- 27.Szemler, Tamas (1998): „The Economic Benefits for Hungary of EU Accession” (Beneficiile economice ale aderarii Ungariei la Uniunea Europeana), în Szemler (1999): „Masurarea costurilor si beneficiilor aderarii la Uniunea Europeana pentru câteva tari candidate. Cazul Ungariei”

28. Szemler, Tamas (1999): „Measurement of Costs and Benefits of Accession to the European Union for Selected CEECs. Country Report Hungary” (Masurarea costurilor si beneficiilor aderarii la Uniunea Europeana pentru câteva tari candidate. Cazul Ungariei), Budapesta: Institutul pentru Economie Mondiala al Academiei de Stiinte a Ungariei
29. Szlachta, J. (1997): „Programming of Regional Development in the European Union” (Programarea dezvoltarii regionale în Uniunea Europeana), Varsovia: Wydawnictwo Naukowe PWN
30. Welfe, W, A. Welfe si W. Florczak (1997): „Alternative Scenarios of Long Term Growth of Polish Economy” (Scenarii alternative de crestere economica pe termen lung în Polonia”, Centrul Guvernamental pentru Studii Strategice, Varsovia, în Kawecka-Wyrzykowska (1998a): „Masurarea costurilor si beneficiilor aderarii la Uniunea Europeana pentru câteva tari candidate. Cazul Poloniei”